

PAMÄTNÁ KNIHA
50 ROČNEJ JUBILEJNEJ SLÁVNOSTI
PODPORUJÚCEHO SPOLKU
KOŠICKÝCH KNÍHTLAČIAROV

1874 – 1924

A KOŠICEI KÖNYVNYOMDÁSZOK
SEGÉLYZŐEGYESÜLETE
50 ÉVES JUBILEUMI ÜNNEPÉLYÉNEK
EMLÉKKÖNYVE

TLAČOU ŠTÁTNEJ KNÍHTLAČIARNE V KOŠICIACH.

ELŐSZÓ

Amidőn košicei szaktársaink ezen emlékfüzet megírásával megbíztak bennünket minden igyekezetünkkel oda törekedtünk, hogy annak tartalma hűen tükröztesse vissza segélyző-egyesületünk 50 éves történelmét.

Örömmel telt ambícióval fogtunk hozzá a munkához, amelyet megnehezített az a körülmény, hogy a megírásához szükséges adatok nem állottak rendelkezésünkre. Részben jegyzőkönyvi adatok alapján részben pedig emlékezetből mégis sikerült azt összehoznunk s szaktársaink bírálata alá bocsájtanunk.

Úgy hisszük, megbízásunknak eleget tettünk, amikor ezen kis könyvecskét a kollégák elé terjesszük azzal, hogy azt áttanulmányozva, annak tartalmától áthatva, egyesületünk érdekeit a jövő 50 esztendejében tovább fejleszteni fognak igyekezni.

A szerkesztő-bizottság

A košicei nyomdászsegédek testülete már az 1871. évi november havában ölelte föl amaz eszmét, hogy önszegélyezési céljaira egy oly intézménynek az alapját vesse meg, amely Košice központtal az addig elszigetelten élő volt felsőmagyarországi szaktársakat egy táborba tömörítse. Eme fenkölt eszmének megpendítője Bényei Lajos szaktárs volt, aki szerető szívének egész melegével és tudásának teljes erélyével az ügy pártolására lelkesítette az akkori košiceket, akiknek az 1872. évi pünkösdi első napján tartott alakuló közgyűlése által elfogadott alapszabály-tervezet értelmében az egyesület címe: „Kassai kő- és könyvnyomdászok egylete” volt – Košice székhellyel – és a régi Magyarország 11 északkeleti megyéjét foglalta magába. Célja az egyesületnek kezdetben a betegek segélyezése, a temetkezési költségek fedezése és az utassegély kiutalványozása volt, mely üdvös földadatok teljesíthetésére 20 krajcáros heti illeték vettettet ki a tagokra oly kötelezettséggel, hogy annak legalább is félévi befizetése után tarthatnak igényt a segélyezésre.

A keletkező jótékonyági intézménynek a kerület más nyomdász-városaiban is akadtak önzetlenül munkálkodó hívei. Ilyen kimagasló jellemű férfiú volt Užhorodon Kaczander Gyula, ki hivatásszerűen buzdította a szervezkedés gyengéit és aki annak idején a budapesti egyesület előnyére is megbecsülhetetlen érvényt szerzett sokoldalú tehetségével.

Minden apostoloskodás közrehajtása azonban rövid időszakon belül dugába dőlt, mivel a szentesítés végett a belügyminisztériumba felküldött alapszabály – a kerületi szervezkedés helytelenségének kiemelésével – egyszerűen visszautasított.

A tagok két táborra oszlottak most: kisebbségben egyoldalt a szilárdak csoportja állott, kik az egyesületet mindenáron – habár módosított alapszabállyal is – fenntartani iparkodtak; többségben másoldalt az elcsüggedt tagok léptek sorompóba, hogy kishitűségükben az egyesület-ről lemondjanak és még az elszánt továbbküzdőket is torozni kényszerítsék.

Scharf Fülöp János ideiglenes elnök ez okból 1874. május 14.-én újabb közgyűlést hívott egybe, amely a keletkező egyesületet szavazattöbbséggel feloszlatta. A kisebbségben maradt csoport a feloszlításba nem tudván belenyugodni, új munkába fogott.

Szerény vállvetett buzgalommal a jelen és jövő legterhesebb munkáját alig két hónap alatt befejezték: az 1872.-iki alapszabályt, melyet a szervező közgyűlés most „Kassai könyvnyomdászok egylete” címmel a kormány kívánsága szerint helyi jellegűvé módosítván, 1874. július havában a belügyminisztériumhoz fölterjesztették, ahonnan ugyanez év szeptemberében már jóváhagyó záradékkal visszaérkezett.

Az alakuló közgyűlést tüstént a szentesített alapszabályok kézhezvétele után hívta egybe Ries Jakab ideiglenes elnök, ahol ő egyhangulag elnökké, Nagy Sándor pénztárossá, Plessel Lajos ellenőrré és Ányos Károly jegyzőül választottak, miglen a választmány Rosa Viktor, Dorstenstein Nándor és Ries Lajos tagokból lett megalakítva.

Az egyesület – bár címéből a könyvnyomdászok ezuttal kiközösítették – elvből azonban még továbbra is kebelébe fogadta őket, amely félszeg intézkedés, míg csak a könyvnyomdászok el nem pártoltak, állandó perpatvarnak volt okozója az egyesületi életben; így például megtörtént az 1875. évi közgyűlésen az a nem kevésbé csodálandó eset, hogy a könyvnyomdász egylet egy könyvnyomdászt választott meg előljáróul: Grepp Richárd elnöklelte alatt Kann Vilmost pénztárnokul. Megjegyzendő, e két tag tiszta német volt s az akkori košicei könyvnyomdászok is leginkább németek, akik – lehet, hogy csak tudatlanságból – de mindenkor a „nemzetiségüket” tolták előtérbe.

1876. év január havában egy rendkívüli közgyűlésen ismét könyvnyomdászok vették kezükbe az egyesület kormányzását: Ries Lajost elnökké, Zotter Ferencet pénztárosul választották. De

az egyesület fönnállásától szított folytonos egyenetlenség, a tisztségekért való versengés – ami, tekintve az ezzel összefüggő erkölcs és gazdálkodás fölötti ellenörködést, nem éppen megvetendő – őket sem biztosította állásaikban. Jóval az esztendő letelte előtt már Dorstenstein Nándor mint elnök, Nagy Sándor mint pénztárnok és Scholcz Gyula mint ellenőr szerepelnek az egyesület tisztkarában.

Az 1876. november havi rendkívüli közgyűlés Dorstensteint hanyagsága miatt megbuktatta és helyette ugyanekkor Vykopal Vendelint választotta meg elnökül, aki rendszeretével és kedves modorával egész környezetét lebilincselte és a közelmúltban oly gyakori viszálykodásoknak útját szegve, a tagok közt állandó egyetértést, kölcsönös becsülést honosított meg; tehát – úgyszólván – előkészítette őket ama közelebbi teendő fontos lépésekre, mik az egyesületi életnek új irányt szabnak, mely irány a kor legradikálisabb vívmánya: „Munkások, egyesüljetek!”

Vykopal Vendelin 1878-ik évi június havában aggkorára való hivatkozással köszönt le elnöki állásáról és maga helyébe Rosa Viktort ajánlotta, mondván: oly férfiú kell most az elnöki székbe, aki fiatal, munkabíró és szorgalmas, már pedig Rosa Viktorban e nemes tulajdonokon kívül még a szeretet, bölcsesség és igazságosság erényeire is találhatunk.

A közgyűlés eme őszinte ajánló szavak után Rosa Viktort egyhangulag elnökké választotta s az egyesület az ő vezérlete alatt a fokozatos igények színvonalán haladva – bár a vidéki szaktársak méltatlan közönye jó ideig bántólag hatott a košiceiekre – ma oly erkölcsi és anyagi eredményt képes fölmutatni, aminő annak az alapvető kisded csoportnak az újkor nyomdászai előtt mindenhol dicséretes büszkeségül szolgálhat.

E közgyűlés a „kerületi” szervezkedés eszméjét újból hangzatosan fölelevenítvén, Rosa Viktor elnököt bízta meg az alapszabályok ez értelemben való és több segélyágakra kiterjesztő módosításával, mely terhes föladatot az ügybuzgó elnök még ugyanazon évi november hó 27-én teljesítette és az új alapszabályok ismét a minisztériumhoz fölterjesztettek, ahonnan 1879. évi február havában szentesítve – minden megjegyzés nélkül – visszaküldettek.

Az 1879. évi gyűlés, melyen a helybeliek teljes számban voltak jelen és Prešovot Klein Fülöp Lajos képviselte, május 29.-én tartatott meg; ezen a vidéki szaktársak, mint kerületiek, körlevélben fölszólíttatni határoztattak, hogy az egyesületbe a saját és a közös érdekek szemmel-tartásával haladéktalanul beiratkozzanak.

Itt mutatta be Rosa Viktor elnök az egyesületnek miniszteri jóváhagyást nyert alapszabályait, melyek szerint Košice nyomdász-egyesületi kerületi központot képezvén, ennek tagjaivá Abauj-, Árva-, Bereg-, Borsod-, Gömör-, Liptó-, Sáros-, Szepes-, Torna-, Ung- és Zemplén-megye városaiban foglalkozó szaktársak lehetnek, oly föltétellel, hogy ugyanegy időtájt más hasonló célu nyomdászegyesülettel szemben segélyezési igényeket nem támasztanak.

A 3. §. értelmében kölcsönösség más egyletekkel csak az esetben gyakoroltatik, ha azok a košicei egylet irányát követik és a beíratási díj elengedésére, – betegség esetében a betegsegélynek azonnali élvezhetésére – rokkant-, özvegy- és árvapénztárba való befizetés idejének beszámítására és átutazók útipénzzel való ellátására vonatkozólag ugyanazon előnyöket nyújtja. Az illetékfizetés tekintetében az 5. §. így rendelkezett: A tagok az üzleti pénztárnoknak utánfizetik a minden szombaton esedékes heti járulékot, mely járulék nagysága a közgyűlés által határoztatik meg. Ezen járulék jelenleg 30 krban van megállapítva, melyből a betegsegélyzőpénztárra 15 kr., a rokkant-, özvegy- és árva-segélyzőpénztárra 5 kr., a munkanélküliek és átutazók pénztárára 10 kr. esik. A pénztárak elkülönített alappal bírnak s külön számoltatnak el. A nyomdatulajdonosok hetiilletékeiket, s azon tagok, kik más foglalkozáson vannak, járulékaikat a főpénztárnoknak fizetik. Betegsegélyül az egyesület a beiratkozástól számított hat heti folytatólagos befizetés ellenében 6 frt 30 krt utalványozott ki hetenkint; a

temetkezési költség 40 frt, a rokkantségély 3 frt, az özvegykielégítés 50 frt, s az árvák segélyezése 14 éves életkorukig havi 4 frtban volt megállapítva; a munkanélküli segélyigény pedig heti 4 frtra összegeztetett, függőleg a közgyűlés megmásító határozatától. A munkanélküli segélyre jogosult elutazók egy heti veszteglés után 10 frtot, két heti után 8 frt, s a harmadik munkanélküli hét lefolytával 6 forint elutazási segélyben voltak részesítendőek.

A kölcsönösségi viszonyban álló egyesületek tagjai Košicén négy heti utazási időtartam után 30 kr., hat héttől három hónapi után 1 frt 20 kr., s azon fölüli után 1 forint 60 kr. átutazási segély élvezetére biztosítottak.

Ez volt a košicei kerületi jellegű nyomdászegyesület alapszabályainak tartalma főbb vonásokban.

Az egyesület tisztségviselőivé lettek: elnök Rosa V., pénztárnok Nagy Sándor, ellenőr Plessel Lajos.

A tagok létszáma akkor Košicén és Prešovon összesen csak 18 volt; de a következő 1880–81. évben az egyesület anyagilag örvendetesen meggyarapodott, az érdeklődés iránta a kerület több és több nyomdászvárosaiban föllendült; Košicén 19, Prešovon 5, Miskolcon 4, Užhorodon 5, Sp. Nová Vesén 3, Levočán 1 tagot, azaz két esztendőn belül összesen 37 tagot volt képes az ügybuzgó választmány – éber elnökével és vasakaratu pénztárosával élén – az önszegélyezés terére összetoborozni; s így nagyon természetes, hogy a közbizalom úgy e két esztendőben, mint a következőkben újra és újra Rosa Viktort és Nagy Sándort emelte a legerkölsőbb tisztségviselői állásokra, miglen a szintén fontos ellenőri tisztség gyakran több megfelelő erő közt ingadozván, számos éven keresztül személycserének volt kitéve; emez években Plessel Lajosról Ries Lajosra szállott.

A košicei könyvnyomdászok egyesületének régebbi vagyoni állapota és forgalmáról némi tájékozást az 1883. évi rendes közgyűlés pénztárnoki jelentéséből merítvén, eredmény a következő: Pénztári állomány az 1881–82. évben volt 1125.80. Összes bevétel 1882. május 1.-től 1883. évi május hó 1.-éig 642.85, kiadás 1882. május 1.-től 1883. évi május 1.-ig 227.02, maradt tiszta jövedelem 1882–83. évben 415.83; hozzáadva az 1881–82. évi pénztári álladékhöz, volt az egyesületnek 1882–83.-ban összes vagyona 1541.63. Eme számok világosan igazolták a jótékonyasági intézmény létszükségességét, mert a nagymérvű kiadások, illetve segélyigények teljesítése mellett a tőke jelentékenyen gyarapodott.

Ugyanez évben vették figyelembe a tagok, hogy a tagsági hetiilletékek a segélyágak közt aránytalanul vannak fölosztva, miért is célszerűbb illetékfölosztást Rosa Viktor elnök indítványára a legközelebb megjelenő budapesti módosított alapszabályokban fölfedezni vélelmezték és saját alapszabályaikat annak idején aszerint megjavítva, helybenhagyás végett a minisztériumba fölterjeszteni határozták.

A könyvtár alapítását szintén 1883-ban gyűjtés útján kezdeményezték a tagok, a mely dicséretes és serény ügyködésök egy esztendő alatt megteremtette a kívánt gyümölcsöt oly kedvező minőségben és mennyiségben, hogy 1884. évi augusztus 3.-án a könyvtárt már rendelkezésre bocsátották, sőt ama kecses reménytől vezéreltetve, hogy nemsokára egy nyomdász-önképzőkört is nyithatnak, úgy e célra, mint a könyvek gondozására heti 5 kros illetéket szavaztak meg befizetendőnek.

Az 1884. és 1885. évek eseménygazdagságukkal tündökölhetnek e történetlapokon.

Egyesületünk 1884.-ben a németországi nyomdászegyesülettel kölcsönösségi viszonyba lépett, az elszászlotharingiaival pedig eziránt tárgyalásokba bocsátkozott. A magyarországi nyomdászegyesületek országosítása, illetve egyesítése ügyében érdemleges határozatot hozván, csatlakozott a debreceni és nyitrai egyesületek indítványához, mely szerint az össz-

egyesület központi székhelye Budapest legyen. Eme határozat egyszersmind a „Typographia” és „Vorwärts” szaklapokban is közzététetett.

Az 1885. év az ország valamennyi nyomdászegyesületét, – mint a korai tavaszfuvalom a fölserkenő téli alvókat – bátortalan mozgásba hozta az országosítás módozatainak kérdésénél. Maga az országosítás életbeléptetésére Budapesten alakult 11-es bizottság is tulságos tapintattal működött. A košicei egyesületet, dacára, hogy ez már az eszme megpendítésekor pártolólág nyilatkozott, még egyszer föl hívta nyilatkozatra, illetőleg egy újabb közgyűlési határozathozatalra, a melyből a bizottság tájékoztat nyerjen további teendőinek megállapítására. Hanem – dicséretére válják az 1885. január hó 18.-ki rendkívüli közgyűlésnek! – budapesti szaktársaink nem csalatkoztak a kassaiakban: a közgyűlés újból egyhangulag ki-mondotta, hogy az összes magyarországi nyomdászegyesületek országossá tételének eszméjét pártolja s kész:

1. a vidéki nyomdászegyesületek s a budapesti egyesület alapszabályaiba iktatott alapelvek s a tagok jogélvezményeinek érintetlenül hagyása mellett az országos egyesület fölállításába beleegyezni;
2. pénzkészletét a budapesti egyesületével egyesíteni;
3. ha a tagoknak eddig szerzett jogai érvényben hagyatnak.

Eme határozat úgy a budapesti tizenegyes bizottság előadójával, mint a „Typographia” olvasóival is közöltetett.

Az elvben levő országos nyomdászegyesületnek alapszabálytervezetét az 1885. évi augusztus 15.-ki rendkívüli közgyűlés némi módosításokkal elfogadta, s ugyanez Rosa Viktort küldte ki a Budapesten szeptember 6. és 7.-én tartott országos nyomdászgyűlésre, amely aztán a magyarországi nyomdászegyesületek egyesítésének eszméjét a budapesti 11-es bizottságtól kidolgozott alapszabály szerint magáévá tette. Emez országos nyomdászgyűlés az alapszabálytervezetet igen csekély mérvben változtatta, s a kassaiak módosítása közül csupán a beiratási díjnak 3 frtra igényelt leszállítását hagyta helyben.

Az 1885. évi május hó 24.-én tartott egyletévi zárlat szerint a tagok létszáma 49. Beteg-segélyben részesült 6 tag, utassegélyben 16 tag, munkanélküli segélyben 10 tag, rendkívüli temetkezési segélyben Reiter József nem egyleti tag. A könyvtári pénzalap 45 frt 42 kr.-ra növekedett; a könyvek állománya pedig 449 kötet volt, melyek közül 87 magyar és 362 német; továbbá 51 füzet, melyek közül 24 magyar és 28 német.

Az 1886-ik év jegyzőkönyveit végigolvassván, azok – két esetet kivéve – csak az egyesület rendes munkálkodásáról számolnak be; tehát ez évben egyébként nem történt semmi. A két eset közül az egyik, hogy Goldmann I. Henrik r. tag közszolgálatiért a följánlott tiszteletdíjat nem fogadta el és a másik eset pedig, hogy Kósch Árpád prešovi nyomdafőnöknek akkor nyújtották át diszoklevelüket a košiceiek.

A košicei könyvnyomdászok egylete fennállásának 13. évében, 1887-ben – a sokszor vitatott országos szervezkedések alapján – tényleg átalakult. A magy. kir. belügyminisztérium ugyanis a budapesti könyvnyomdászok és betüöntők egyletétől benyújtott alapszabályt, mely szerint nevezett egyesület azontúl „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete” címen egész Magyarországra (anyaország, Erdély és Fiume) terjed ki, jóváhagyván: a košicei egyesületi tagok belkormányzati joguknak továbbra való gyakorolhatásával, a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének kassai kerülete” cím alatt az országos egyesület tagjaivá lettek és egyesületi alaptőkéjüket, 3300 frtot készpénzben Budapestre föl küldötték.

A tagsági hetiilleték ezentúl, illetve az új alapszabályok életbeléptével, 1888 január 1-től 50 kr.-ban volt megállapítva, melyből a betegsegélyző pénztárra 25 kr., a rokkant-, özvegy- és árvapénztárra 5 kr., a munkanélküliek és utazók pénztárára 10 kr. és az önképzői pénztárra is 10 kr. lett esedékessé; míg a munkanélküli tagok szintén fizetnek azóta heti illetékül 40 kr.-t, melyből 25 kr.-t a betegsegélyző és 15 kr.-t a rokkant-, özvegy- és árvapénztárba juttatnak. Ennek ellenében az igényjogosultság a következő volt: Betegsegély 7 frt hetenként, temetkezési költség 50 frt, rokkantsegély 10 évi tagság után heti 5 frt, özvegysegély öt évi befizetés után 25 frt, 10 évi után 75 frt egyszerismindenkorra; az árvasegély az atya 10 évi tagsága után gyermekenként egy hóra 4 frt, mi a segélyezett árvák 14 éves korának betöltéig tart; a munkanélküliek segélyezése nőtlennek 5 frt, nősnek 7 frt és végül az önképzői szakosztály kedvezményei stb. stb.

Egyesületünknek ez átalakulásakor 54 tagja volt.

Ugyanez év augusztus 7.-én tartott rendkívüli közgyűlésükön vették tárgyalás alá a košicei tagok a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete”-től beküldött vidéki ügykezelési szabályzat tervezetét, melyet azonban – mivel addigi autonom hatáskörük benne eléggé méltányoltatott, csupán egy-két pontnak részbeni módosításával fogadtak el, s a szintén ez ügyben augusztus 20.-án és 21.-én Budapesten tartott IV.-ik országos nyomdász-kongresszusra Nagy Sándor pénztáros küldetett föl.

Az ő érvdús fölszólalása után a kerületi ügykezelés harmadik pontja a következőkép módosított: Az oly kisebb helyeken, ahol legalább tíz tag van, ezek maguk közül elnököt, pénztárnokot és ellenőrt választanak, kik a közigazgatási teendőket végzik, nevezetesen a tagdíjakat beszedik és azokat minden öt hétben – a fizető tagok neveinek följegyzésével – az illető kerület központi bizottsági pénztárnokához beküldik; beteg vagy bármi módon segélyezendő tagjaikat ugyancsak a kerületük központi bizottsági elnökéhez bejelentik; a beteg- vagy más segélyt a tagoknak nyugta mellett átadják. Hol tíznél kevesebb tag van egész ötig, ott egy elnöklő és egy pénztáros választandó; hol pedig ötnél is kevesebb van, ott csak egy bizalmiférfi választandó, s végül, hol a tag egyedül kondicionál, onnan ez a maga köteles illetékeit öt-ötheti időközökben a kerület központi pénztárába beküldeni.

A kongresszus egyik érdemleges határozata az önképző-osztályok alakítására vonatkozott, alapelvül fogadtatván el, hogy a kerületek oly városai, hol legalább tíz tag áll kondicióban, önképző-osztályt nyissanak, a mely célra külön heti illetékek (10 kr.) fizetendők s mivel ez alap a kerület magánvagyonát képezi, ahhoz az anyaegylet elszámolásra kötelezett pénztáraiból kölcsön- vagy fedezet-összeg sohasem csatolható.

Az 1888. év, melyben jótékony intézményünk immár új cég: a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyletének kassai kerülete” cím alatt működött, nem volt anyagiakban kedvező, mivel már az első negyedévi mérleg 92 frt 14 kr. hiánnyal zárult; s e kedvezőtlen pénztári eredmény bárha mintegy csapásként a betegsegélyző osztályt érintette, a tapasztalatokban megedzett vezetőség csüggedetlenül munkáját tovább folytatta, miglen ügybuzgalmával a képező különbözetet kiegyenlíteni iparkodván, az ügymenetet mihamar a rendes kerékvágásba terelte.

Az 1889. év ismét egy maradandó becsű eseménnyel gazdagította egyesületi történetünket, akkor tartották meg az országos nyomdász-egyesület tagjai ötödik kongresszusukat, ahol kerületünket Rosa V. képviselte, aki ott mint alelnök és elnök tárgyilagos és meggyőző hozzászólásaival érvényt szerzett a kassai kerület jó hírnevének. E kongresszus alapszabálymódosítással foglalkozván, a rokkant-, özvegy- és utassegély emelésén kívül a következő elvi határozatokat is hozta: 1. nagyobb súly fektetett az alapszabályokban az anyagi érdek védelmére, s ezért az oly szaktársak, kik árszabályon alul dolgoznak, első ízben a munkanélküli segély megvonásával büntettetnek, ismétlés esetében pedig az egyesületből is kizárhatók; 2.

elnökké, nem mint eddig csak principális, hanem bármelyik tag választható; 3. a hivatalos közlöny („Typographia”) szerkesztőjét, kit eddig a központi választmány kebeléből alakult szerkesztő-bizottság választott, ezentúl a közgyűlés választja.

Az özvegysegélyt – a többektől indítványozott 10 frtos havi nyugdíj ellenében – Rosa V., Zaka Lajos, Deutsch A. és Zeisler Mór hathatós okadatolásai után 250 frtos végkielégítésben állapította meg a kongresszus. Továbbá a rokkantsegély hat forintra, az elutazási költség nőtlennél 12 és nősnél 18 frtra emeltetett.

Az 1890. év szeptember 7.-én és 8.-án Aradon tartott VI. kongresszusra Kalinovits Sándor jegyző és könyvtárost küldte ki az egyesület. E kongresszus a vidéki árszabályt vitatta meg, s ezzel kapcsolatosan elfogadtatott a központ amaz indítványa, hogy az árszabály-mozgalom alkalmával az abban részes nem egyesületi tagok egyesületi nyugtakönyvet kapnak és beíratási díjat munkába lépésük után fizethetik.

Itt említjük meg, hogy a košicei szaktársak a 9 órai munkaidőért és a 10 forintos munkabérért vívott harcukat a Bernovics-nyomda kivételével megnyerték.

Ugyancsak az aradi kongresszuson Zaka Lajos több kerületi önképző-osztály eljárását kifogásolta, amennyiben azok nem az alapszabályszerű 10 kr. hetiilletéket, hanem 5 kr.-t fizetnek és különálló tisztikart választanak, mire a kongresszus határozatilag kimondta, hogy a jövő 1891.-ik év elejétől kezdve minden kerületi önképző-osztály 10 kr.-t szedjen heti illetékül, az önképző-osztály elnöke a kerület I. alelnöke legyen, s ez osztályt a választmány által kiküldött bizottság vezesse; kimondta továbbá a kongresszus, hogy az önképző-osztályban a tagság kötelező s az alól csak azok vétetnek ki, kik már az alakuláskor nem léptek be.

E határozat értelmében Košicén – bár itt önképző-osztály még nem volt – az eddigi 5 kr. könyvtári illetéket az 1891. évi január 18.-án tartott rendes évi közgyűlés 10 krajcáros önképző-osztályi járulékká emelte.

Az 1891.-ik év a legörvendetesebbek egyike, a sokat vajudott önképző-osztályalakítási eszme egy váratlan esemény következtében testet öltött magára. Košice város egyik tekintélyes és kegyeslelkű polgára ez év március havában jobblétre szenderült s végrendeletében, melynek felbontásakor több helybeli jótékony intézményre egy-egy kincshalom öröksége szállott, a mi egyesületünkről is megemlékezvén, ennek 300 forintot hagyományozott. Ezen megemlézésre méltó derék férfiú néhai Steinmisch Ferenc volt. Így hát a tagok rendelkezésére most a 66 frt 52 kr. könyvtári alappal, illetve önképző-osztályi vagyonnal együtt 366 frt 92 kr.-ból állott, melyből csakhamar egyesületi helyiséget béreltek ki, azt kellő butorzattal berendezték és a helyiség homlokfalát néhai Steinmisch Ferenc nagykeretű arcképével ékesítették föl. Az önképző-osztály megnyitása pünkösöd első napján történt meg ünnepélyes sorrenddel.

Innen kezdve a tagok társadalmi, gazdasági és kulturális érdekeit az önképző-osztály hatásköre ölelte föl s ezért az ez évben tartott temesvári kongresszuson is ennek képviselőjében járt el Goldmann I. Henrik, mint önképző-osztályi elnök.

E kongresszus Goldmann indítványára a munkanélküli segély kiadását a két hét után helyett az első hét végén határozta el, mely a gyakorlatban máig is érvényes.

Az 1892. és 1893.-ik években fontosabb változások az egyesületi életben nem fordultak elő.

Mint szomorú tény, mely a nyomdászság között az összetartás, a kölcsönös megbecsülés rovására az aljas egoizmust vezénylette kisebb-nagyobb szerencsével, ide kell iktatnom országos egyesületünk ama vészterhes időpontjának tényét, a melyben a már 1890.-ki bérmozgalom óta szervezetünk ellen ármánykodó elemek úgyahogy céljukat érték. Az árszabálymozgalom után több budapesti főnök (és kisegítőjükként egynéhány meggondolatlan kolléga) a főváros tanácsánál egyesületünk feloszlását kérelmezte, azzal vádolva a központi

ügyvivőséget, hogy az alapszabályokban körülírt jogkörét túllépve, az egyesületi pénztárt a meg nem engedett célokra is fölhasználja. Hyeronim belügyminiszter ez oknál fogva 1893. április 10.-én az egyesületet fölloszlatta; ámde dr. Visontay Soma országgyűlési képviselő interpellációja és a központi egyesületi előjáróság dicséretes ellenállása után a kivételes állapot ideiglenessé fejlődött olyformán, hogy egyesületünk még ugyanazon hónapban üdvös munkálkodásának átengedett. Az ügyek felülvizsgálására – és egyesületünk költségére – kiküldött illetékes hatósági biztos idővel a vezetőség minden cselekedetét alapszabályszerűnek találván, ez a hamis vád alól rehabilitálva lett.

Az 1894. egyesületi évet a külső hatóság nyomása bizonytalan lépésűvé nehezítette. S ez okból több kerületben az ügykezelés hátrányára hiányzott az alapszabály, mert a központi választmány olyat nyomtatni nem merészkedett, félvén, hogy esetleg a kormány módosíttatni kívánja az addig érvényben volt alapszabályokat.

A kerületek elégedetlenkedtek a rendezetlen állapotok miatt és leginkább a központi választmányt okozták azokért.

Ugyancsak ebbe a hibába esett a mi választmányunk s úgyszólván évi közgyűlésünk is, midőn a központi ügyvivőséget az alapszabályok megküldésére szorgalmazta s midőn a központtól beszedett tagsági nyugtakönyveket visszakérni, továbbá az egyesületi ellenőr számára – a pénztárosával párhuzamos fáradaalma tiszteletdíjában – a kerület minden tagja után 50 kr. tiszteletdíjat kieszközölni, valamint az orvos tiszteletdíját (25 frtot) felemelni kérelmezte, mivel a košiceiek addigi orvosukat (lévén ő ezentúl egyszersmind a kerületi pénztáré is) nagy elfoglaltsága miatt mellőzni és helyébe mást választani kívántak.

A „Typographiá”-ban eme kívánságok – mint teljesíthetetlenek – ellenében „A kerületek kívánságai” cím alatt vezércikk jelent meg, mely a košiceiek által akkor a többi kerületeknek is pártolás végett beküldött határozati javaslatot rosszalta és több kifogást emelt ugyanezzel kapcsolatban a košicei ügyvivőség munkálkodása ellen is.

Ugyanez évben ünnepelte „Typographiánk” hangadó ténykedésének huszonötéves jubileumát, a melyen – mint valamennyiunktől magasztalt örömnapon – kerületünket a központi szak-társak kívánságára Streck A. B. képviselte.

Az 1895. évi január 13.-án tartott évi közgyűlésen a pénztáros jelentése a következő volt: Bevétel az anyaegyletnél 2548.94, kiadás 1671.05, egész évi maradvány 877.80. Önképző-osztályi bevétel 64.48, kiadás 46.06, maradvány 18.42. Önképző-osztályi törzsvagyona a takarékpénztárban 546.40, Seemann alezredes alapítványa 121.36, ezeken kívül 4 darab „Gutenberg” könyvnyomdai részvény 100.–, 48 drb bizottsági jelvény (beszerzési ár) 27.52.

E gyűlés tárgyalta a központtól beküldött alapszabálytervezetet, melynek egyes szakaszait módosítván, az ez ügyben ugyanez év április 14., 15. napjain Budapesten tartott országos kongresszusra Rosa Viktor elnököt és Streck A. Béla pénztárost küldötte ki.

Az 1896. évi január 26.-ki gyűlés a legizgalmasabb volt az egyesület fönállása óta.

Az izgalom forrása és a verseny egyedüli célpontja az önképző-osztály elnöki tisztsége volt. A hivatalos (Bednarik Béla, ékesszavú radikális) ellenében Goldmann I. Henrik ellenzéki jelölt nyerte el a tisztséget, miben a hivatalosak (bár nagyrabecsülték Goldmannak az egyesületi ügyekben kifejtett sokoldalú tevékenységét) sehogysem tudtak megnyugodni s ezt látván Goldmann, önként leköszönt. E végből január 31.-én új választás ejtetett meg és most megint két jelölt állt egymással szemben: Nagy Sándor ellenzéki és Kapy Gábor hivatalos. A szerencse a szavazatok számánál mindkettőnek egyformán kedvezett, de Nagy Sándor nem várta be az anyaegyleti elnök döntését, hanem átengedte a tisztséget Kapy Gábornak.

Kapy Gábor szintén azon szerencsétlenek közé tartozott, kik hiába buzgólkodnak, lévén az összesség előnye szoros összetartás, már pedig hol a kitűzött összejövedeleik idején maguk a „választók” is távollétükkel tüntetnek, ott a „megválasztott” minden erőlködése kárba vész; sőt hiába akart a kerület vidéki tagjainak önképző-osztályi jogélvezeteket nyújtani, mert már az elsőnek (pályamunka-díj) kínálatánál is szégyenteljes kudarcot vallott, mivel a központon kívül sehonnan sem érkezett pályamunka. És hogy elnökösködése – a körülményeit nem ismerő tagok között – valóságos csapásként tűnik fel, az odáig már 14-szer fényes anyagi haszonnal zárult nyomdász-majálisokat most majdnem deficitese követte. Ennek oka pedig abban volt, hogy a majális tartását a pünkösdi napjain a munkásbetegsegélyező-egyesülettől rendezett zászlószentelési ünnepségek miatt későbbre kellett halasztani.

Az ez évben Budapesten tartott millenniumi kiállításra önk. oszt. költségen körülbelül 30 tag rándult fel tanulmányi célból.

Az 1897. évben a debreceni kerület forró kívánságára, de leginkább az egyesületük 25 éves jubileumának impozáns ünnepséggé emelése tekintetéből ismét föltámasztották a már egy ízben eltemetett kongresszusokat, illetve egy újabb kongresszus határozataitól több eredményre számított az országos egyesület többsége. E kongresszuson, mely leginkább az ügyviteli szabályzat kidolgozásán fáradozott s a „Typographia” és „Világosság” szaklapok ügyeit tárgyalta le közmegelegedésre végérvényesen, kerületünket Streck A. B. pénztáros és Freund Géza vál. tag képviselte.

Az örömből ezenkívül jutott még részünkre Steiner Adolf központi számvevőnek az egyesületnél való huszonöt éves hivataloskodása megünneplésénél is, mely alkalommal az érdemdús tisztviselőt mi is szeretettel ragaszkodó szívből üdvözlöttük és az ünneplési költségek fedezéséhez 20 frt.-tal járultunk.

Az 1898. év – az anyaegyleti pénztár kedvező forgalmától eltekintve – erkölcsi sikerekben nem mondható gazdagnak; pedig Freund Géza önk. oszt. elnök teljes odaadással fáradozott azon, hogy ha már tanórák hallgatására nem bírható az ifjúság, akkor – a majálison kívül – legalább egy bál vagy más mulatsággal tehesse emlékezetessé előjárói esztendejét, de hát a pártoskodás a választó-gyűléstől elhatván egész a munkálkodásig, az erkölcs és tudás műhelyében alig dolgoztak egy páran.

A Magyarországi Nyomdász-Egyesület kassai kerülete, mely 11 vármegyét foglalt magában, 1899. október 14.-én ünnepelte megalapításának 25.-ik évfordulóját. Az ünnepség szűkebb keretű volt s csupán a kerület tagjai voltak hivatalosak az ez alkalomból a Schiffbeck- (jelenleg Royal) szállodában tartott díszvacsorára, melynek költségeit, valamint a vasúti menettérti díjat a vidékiekért a kassai önképzőkör fedezte. A kerület vidékéről képviselve volt: Prešov 6 taggal, Užhorod, Miskolc 2–2 taggal, Sp. Nová Ves és Levoča 1–1 taggal.

Az első felköszöntőt Rosa Viktor, az egyesület elnöke mondotta veterán alapító tagtársaira: Nagy Sándorra és Strom Bernátra.

Rosa szavai után, melyekkel a munkát tartván emberi erénynek, a cigányzene a Marseillet játszotta és a társaság (mintegy 80 személy) ezzel mintegy varázsütésre a forradalom örömmámorában úszott. A felköszöntők ezenkívül is mind nemzetközi jellegűek voltak és csupán azt a nagy családot illették, amelynek tagjai mindenkor erejük és egészségük, testük és vérük árán szerzik meg a haladás épületköveit. A műsor, mely előre jelezve nem volt és mégis elnyúlt a hajnali órákba, Morócz Jenő „A jövő” című dramolettjével kezdődött, melyben a munkást Wellisch Simon szaktársunk s az igazság nemtőjét Kozák Juliska szaktársnőnk személyesítették; majd Wellisch német és Buzsiczky István szlovák szavakat adtak elő nagy sikerrel.

Az ünnepély lezajlása után szaktársaink visszatértek a mindennapi élet forgatagába, hogy az elmúlt 25 év tapasztalatain okulva s annak eredményeiből erőt merítve, kezdjék megalapozni az újabb 25 év fundamentumait, s egyesületükből erős várat építsenek úgy önmaguknak, mint a jövő generációnak.

AZ 1899. ÉVI ÁRSZABÁLYMOZGALOM

A budapesti 11-es árszabálybizottság az 1895-ös sikertelen árszabálymozgalom után 1899-ben újabb mozgalmat készített elő. Mielőtt azonban a budapesti szaktársak mozgalomba lépnének, elhatározta, hogy a fővárosiak árszabályának megújításával és javításával karöltve a vidéken dolgozó szaktársak részére is megújítja és javítja a régi, még 1891-ben készített árszabályt.

A 11-es szervezőbizottság el is készítette a vidéki árszabálytervezetet s el is küldötte a vidéki városok szaktársainak. Ezen árszabálytervezetet érdemesnek tartjuk leközzölni már csak azért is, mert ezen tervezet nem mint végleges lett a szaktársaknak megküldve, hanem ez az egyes városok szaktársainak szervezetlensége folytán alkudozás tárgyát is képezhetette s csak a főnökkel való tárgyalás és megegyezés után volt részben, vagy egészen az illető városban árszabállyá.

A tervezet szövege a következő:

I. A munkaidő

A munkaidő az összes személyzet részére naponként 9 óra.

Vasárnap és kath. ünnepen munkaszünet van s e szünetekért a bizonyos fizetésben dolgozóktól levonni nem szabad, úgyszintén az oly ünnepekért sem, a melyeket egyik vagy másik nyomdatulajdonos mint országos vagy helyi szokásos ünnepet tartat meg személyzetével.

II. A szedők és korrektorok munkadíja

A bizonyospénz minimuma az I. osztályban hetenként 12 frt, a II. osztályban 11 frt és a III. osztályban 10 frt; e szabály alól kivétnak az újonnan fölszabadultak, a kiknek munkadíja fölszabadulásuk után egy évig 3 frt.-tal, a második évben 2 frt.-tal kevesebb, ha ugyanazon üzletben maradnak.

2. Ha a bizonyospénzben dolgozó szedőknek a megállapított munkaidőn túl is dolgozniok kell, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendő:

a) éjfél előtt vagy reggel 6 órától 8 óráig és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a szedő heti fizetésének minden forintja után, óránként 2 és fél krajcár kárpótlást kap;

b) éjfél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vasárnap és ünnep délután vagy éjjel végzett munkáért, az óránkénti kárpótlás 3 és fél krajcár;

c) esti 10 óráig tartó munkánál a szedőnek egy fél és 10 órán túl egy egész óráig tartó vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra fizetendő;

d) úgy nappal mint éjjel szedett napilapoknál a szedők és korrektorok heti díja hetenként 1 frt.-tal magasabb;

e) a számolásban előállított munkák díjazása budapesti árszabály szerint történik, minden tétel azonban 3 kr.-ral alacsonyabb árban.

III. Gépmesterek és nyomók munkadíja

A munkaidő tartama és a munkaszünet, valamint a heti fizetés és a különórak díjazása olyan mint a szedőké.

Többet mint két gépet, kezelni nem szabad s a második gépért 2 frt.-tal kárpótolandó a gépmester.

A motor kezeléséért és tömöntésért külön-külön 2 frt fizetendő.

IV. Általános határozatok

1. A rendes munkaidő részletes meghatározása (kezdete és befejezése) a munkarendben foglaltatik.
2. Kisegítő kondíció az, a mely a szedő felvételekor ilyennek nyilvánítatik. Ez fölmondási időhöz nincs kötve. Munkájának díjazása szintén ez árszabály szerint történik. Egy héten alól tartó kisegítő kondíciónál naponként 50 kr. napi pótlék fizetendő. A kisegítő kondíció legfeljebb 4 hétig tarthat, azontúl 14 napi fölmondás jár.
3. A fölmondási idő kölcsönösen 14 nap s mindig szombat este történik; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a fölmondás előtte való nap történik. Rögtöni elbocsátásnak csak az ipartörvény értelmében van helye.
4. A kifizetés szombaton este 6 órakor történik, ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a kifizetés előtte való nap történik.
5. A minimum, mint a megélhetéshez szükségeltető legcsekélyebb heti bér, csak a leggyengébb munkaerőnek fizetendő.
6. Ezen árszabály életbeléptekor minden oly bizonyospénzben álló nyomdász díja, kinek jelenlegi fizetése eléri vagy meghaladja az ezen árszabályban megállapított minimumot, 1 frttal emelendő.
7. A munkaadó és munkás között fölmerülhető ellentétek könnyebb kiegyenlíthetése céljából, vonatkozással az 1884. évi XVII. t.-c. 195. §-ára, bizalmiférfit választ, kit a főnök a személyzet képviselőjéül elismer.
8. Ha munkásszükséglet esete áll be és a munkaadó más városból szerez munkást, ez esetben a munkásnak joga van az odautazási költségre, sőt ha a munka csak kisegítő (1–3 hét), úgy a visszautazási költségre is. Ha a munka 3 hétnél tovább tart, úgy csak az odautazási költségre van igénye.
9. Kivételes esetekben, azaz oly városokban, amelyek nincsenek egyik osztályba sem beosztva, vagy ahol nem áll szervezetünkhöz tartozó tag, joga van a bizottságnak e szabálytól eltérést engedni.
10. A heti bér kifizetése csak készpénzben eszközölhető. Semmiféle levonás, még adónál sem, birói végrehajtás nélkül, nem történhetik.

V. Tanonc-szabályzat

Napilapok szedéséhez tanoncok nem alkalmazhatók.

Nyomdásztanonc csak oly fiú lehet, aki 14.-ik életévét betöltötte s valamely középiskola két osztályát sikerrel végezte.

A tanoncok száma a könyvnyomdákban alkalmazott segédek számával aránylagosan a következőképp állapíttatik meg:

1. Ha a főnök segédet egyáltalán nem, vagy 1–2 segédet foglalkoztat, 1 tanoncot tarthat.
2. Oly nyomdában, hol 3–5 segéd dolgozik, 2 tanonc tartható.
3. Minden további 3 segéd után 1 tanonc tartható, azon megjegyzéssel, hogy a tanoncok számának megállapításánál a segédek (szedők, nyomók) külön-külön számíthatók.

Kivételt képeznek valamely napilapnál alkalmazott segédek, kik a tanoncok számának megállapításánál nem vehetők számításba.

Mindazon nyomdákban, hol e szabályzat életbeléptekor több tanuló van az itt feltüntetetteknél, addig nem vehetők föl új tanoncok, míg azok száma az e szabályzatban körülírt arányokat el nem éri.

Az árszabálytervezettel az 1899. évi október hó 27.-én tartott nyomdász-gyűlés, a november 26.-án tartott kerületi értekezleti és a november 27.-én tartott általános nyomdász-gyűlés foglalkozott. E legutóbbi nyomdász-gyűlésen Lukács Gusztáv elnöklete alatt jelen volt 29 szaktárs. Klein Lipót szaktárs a következőkben ismertette a 26.-ki kerületi értekezlet lefolyását:

Jelen volt a košicei 5-ös bizottság, a budapesti 11-es bizottság kiküldöttje, továbbá Miskolc 2, Prešov, Levoča, Užhorod és Ružomberok 1–1 képviselője. Az értekezlet a vidéki árszabálytervezetet teljes egészében elfogadta. Wellisch Géza indítványára az árszabálytervezet III. fejezetét a következőkkel pótolta: „A gépmester csak akkor felelős a reá bizott munkáért, ha kellő számú és jártas személyzettel bír.” A kerületi értekezlet határozatilag kimondta, hogy a kerület összes városaiban egyöntetűen december 16.-án terjesztessék az árszabálytervezet a főnökök elé, melyre a válasz legkésőbb december 20.-ára kérendő. Ha 20.-ig választ kapnak – legyen az kedvező vagy kedvezőtlen – vagy valamely fontosabb mozzanat fordulna elő, a 11-es bizottság azonnal értesítendő, hogy a szükséges utasításokat megadja. A kerületi értekezlet különösen a „Tanonc-szabályzat” életbeléptét tűzte ki feladatául minden város szaktársainak. Azon esetre, ha kilépésre kerülne a sor, úgy nem azonnal, hanem a felmondás után 14 napra történik a kilépés. Minden kilépett szaktárs napi 80 krajcár segélyben részesül. Az értekezlet jónak látná, ha a nőtlen szaktársak Budapestre utaznának, hogy ezáltal a főnököket mintegy megfélemlítsék. A Budapestre utazottak ott élvezik a fentemlített segélyt. – A nyomdász-gyűlés Košicét az I. osztályba (12 frt minimum) kívánja sorolni oly megjegyzéssel, ha ez nehézségekbe ütközne, úgy a II. osztály (11 frt) is elfogadható. Az árszabálytervezetet a következő szaktársak terjesztik be a főnököknek: Rosa-nyomda: Hevitán Gyula, Légárd József; Ries-nyomda: Gavron Gyula, Lőrinc István; Werfer-nyomda: Fabianics Rudolf, Schmitt Vilmos; Grosz-nyomda: Bartók Károly, Glück Dezső.

Ezek lettek volna a fontosabb dolgok, melyeket a szaktársak az árszabálytervezet érdekében szükségesnek láttak elvégezni. A tanonc-szabályzatot, mely ezuttal először látott napvilágot ilyen megszorított értelemben, azért tartotta szükségesnek a kerületi értekezlet a szaktársak különös figyelmébe ajánlani, mert a felvidék volt a tanoncgyártó főtelep s első helyen állott e tekintetben Košice, ahol a nyomdákban 8–10–16 tanuló volt alkalmazva, kiket csak a profitért tartottak s a négy esztendő elteltével szélnek eresztették őket, kik aztán csak a szakmának és az egyesületnek terhére váltak.

1899. december 24.-én tartatott meg a főnökök és a munkásérdekeltség közös árszabálytárgyalása. A főnökök részéről jelen voltak: Werfer Károly, Rosa Viktor, Grosz Soma és a Ries-nyomda képviselőjében Streck A. Béla; a munkások részéről: Lukács Gusztáv, Wellisch

Géza, Buzsiczky István és Timkó József. Lukács Gusztáv, a munkásérdekeltség nevében hosszabb beszédben kifejtette a szaktársak anyagi helyzetét s kérte a főnököket, hogy a munkások által benyújtott árszabálytervezetet teljes egészében fogadják el, ami természetesen nem fogadtatott el, mire az árszabályt pontról-pontra kezdték el tárgyalni s a következő határozatokat hozták: I. Munkaidő: teljes egészében elfogadtatott már csak azért is, mert Košicén a munkaidő már amúgy is 9 óra volt. II. A szedők és korrektorok munkadíja: 1. A bizonyos pénz minimuma 11 forint, újonnan felszabadultak az első évben 3, a második évben 2 forinttal kapnak kevesebbet a minimumnál, ha ugyanazon üzletben maradnak; a többi pont változatlanul elfogadtatott. III. A gépmesterek és nyomók munkadíja azon módosítással fogadtatott el, hogy a gépmester két gyorssajton kívül, még egy amerikait is kezelhet s ezért 1 forinttal külön kárpótolandó. IV. Általános határozatokban módosított a 3.-ik pont: A felmondási idő kölcsönösen 14 nap s mindig szombat estétől hétfő délig történik s a 4. pont, mely szerint a kifizetés nem szombat este 6 óra előtt, hanem a munkaidő bevégeztéig történik, vagyis ha különórázott a személyzet, a különóra befejezte előtt, az éjjeli lapszedők pedig lap bevégezte előtt kapták fizetésüket. Nagyobb vitát a tanoncszabályzat idézett elő és hosszú alkudozás után a 14 éves életkor azzal fogadtatott el, hogy az első 4 segédre 4 tanuló vehető fel s minden további 3 segédre 1 tanuló tartható; de a legfontosabb részét, vagyis hogy tanulók napilapnál alkalmazhatók ne legyenek, természetesen nem fogadták el, hanem nagy kegyesen belementek abba, hogy éjjeli lapnál tanuló csak kivételes esetben használható.

Az árszabálytervezet ily módosításokkal kinyomattatott, aláíratott s rendőrfőkapitányi záradékkal ellátva, a nyomdáknak kifüggesztetett.

A SZAKEGYESÜLET MEGALKOTÁSA

Az árszabálymozgalom lezajlása után rövid időre szélcsend következett be a szaktársak életében, de ez a nyugalom nem tartott sokáig, amennyiben ezt a csendet hamarosan háborúság váltotta fel s széthúzás vonult be a szaktársak berkeibe. Ugyanis az anyaegyesület kebelében működött önképzőkört feloszlatták még 1899. május havában s a szaktársaknak csak a könyvtár állt rendelkezésükre s hogy a vagyona a hatóság kezét rá ne tehesse, szükség volt egy új, hasonló egyesületre. Mivel a Magyarországi Könyvnyomdászok Szakegyesülete már létezett, a szaktársak egy része annak fiókját akarta felállítani Košicén s az árszabálymozgalom idejében Budapesten járt Lukács Gusztáv szaktárust megbízták, hogy járjon el a központnál a fölvetelt illetőleg s a központ elég koncilliánsan járt el a košiceiekkel szemben, amennyiben tőlük beíratási díjat nem kért s megígérte, hogy minden košicei szaktárs, aki belép, azonnal a teljes jogok élvezetébe lép; a másik rész pusztán helyi jellegű szakkört akart alakítani. Mind a két párt mereven ragaszkodott álláspontjához, az érvelések kapacitálásokká fejlődtek s a nyugtalanság személyes viszálykodássá fajult.

Az egyik rész 1900. évi március 7.-én megalakította a „Kassai Szakegyesület”, alapszabályul az országos szakegyesület alapszabályait fogadta el, illetve azoknak csupán a vázát, körülbelül a következő módosításokban: 1. segíyezni fognak munkanélkülieket és betegeket; 2. békéltető bíróság (dacára annak, hogy az akkori törvény ezt követelte) nekik nem kell; 3. jogvédőre sem szorulnak stb. stb. s az akként meghányt-vetett paragrafusokat aztán lemásolandóknak és a minisztériumhoz felterjesztendőknak határozta el.

A kontragyűlést az előbbileg követőleg másnap, március 8.-án tartották meg, amelyen Lukács szaktárs hálás szívvvel emlékezett meg azon nemes érzelmű elődökről, kik az egyesület alapjait nem egyeseknek, nem szűkebb körnek, hanem mindenestre az általánosságnak erkölcs-szellemi haladására vetették meg. Az erkölcs-szellemi haladás a tagok egyetértő tömörülé-

sében s a közök egyesülésében nyilvánul meg, amely körülmény biztosítéka egyszersmind az anyagi érdekek előmozdításának és a konkurens susztergárda és még konkurensebb jövődő vaskollégánk nyomása ellen. Ajánlja az országos szakegyesületbe való belépést és mindazon ideig, míg az ellenpárt eme becsületes tettet el nem ismeri, fizessék a könyvtári illetéket is, nehogy az önképző-kör vagyona idegen kezekbe essék. Az indítványt egyhangulag elfogadták s azonnal megválasztották a vezetőséget is, mely a következő szaktársakból állott, elnök: Bartók Károly; alelnök: Wellisch Géza; jegyző: Kapy Gábor; pénztáros: Lukács Gusztáv; ellenőr: Légárd József; számvizsgálók: Katona Sándor, Lőrinc István; választmányi tagok: Klein Lipót, Rosenberg József, Makara János, Pircsy József; választmányi póttagok: Gavron Gyula, Weisz Bertalan. Csatlakoztak a mozgalomhoz a levočai és sárospataki szaktársak is.

A két párt még hosszabb ideig viaskodott egymással az elsőbbségért, míg a „helyi” párt tagjai lassankint jobb belátásra jutottak s beléptek a szakegyesületbe, úgyannyira, hogy az év vége felé már a vezérek is kénytelenek voltak frontot változtatni s megbékélve a nagy többséggel együtt munkálkodni az összesség javáért.

Ez volna a szakegyesület košicei csoportja megalakulásának rövid története, mely csoport aztán 19 éven át, míg az új államalakulat s a szlovenszkoí egyesület megalakulása folytán meg nem szűnt, mindig csak a szaktársak javára s a nyomdászok felvirágoztatására dolgozott fényes sikerrel.

ROSA VIKTOR 23 ÉVES ELNÖKI JUBILEUMA S A SZANATÓRIUM

Rosa Viktor, ki 25 éven át volt a kassai nyomdász-egyesület elnöke 1900. december hó 4.-én egy a közötté – mint principális – és a szaktársak közt felmerült nézeteltérés miatt ezen tisztségéről lemondott. Hiábavaló volt minden kapacitáció, elhatározása mellett rendületlenül megmaradt. A kassai szaktársak tekintve azt, hogy mily sokkal tartoznak Rosa Viktor 25 éven át kifejtett elnöki működésének, nem siklottak át, illetve nem tértek napirendre a lemondás fölött, hanem 1901. március 10.-én Freund Géza szaktárs elnöklete alatt tartott dísz-közszyűlésen búcsúztak él ünnepélyesen Rosa Viktortól mint elnöktől. Freund szép szavakkal emlékezett meg Rosa Viktornak, a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete kassai kerületének 25 éven szentelt elnöki működéséről, kérte a megjelenteket, hogy egy öttagú bizottságot küldjön ki, amelyik Rosa Viktornak a kassai nyomdászok nevében elismerését fejezze ki s ez alkalomból az ünnepeltnek szánt szép kivitelben készített nyomdász-diplomát, illetve elismerő díszokmányt nyújtsa át. Majd Lukács Gusztáv méltatta az ünnepeltnek, a kassai nyomdászok társadalmi mozgalmainak mindenkor fáradhatatlan és lelkes vezetőjének, a szabadszervezkedés egyik úttörőjének az egyleti terén és a szaktársak között szerzett érdemeit, egyszersmind megemlékezett arról is, hogy mindannak dacára, hogy Rosa Viktor nyomdatulajdonos lett, nem változott meg, sőt erős tanujelét adta, hogy az maradt, ami a multban volt: *jó szaktárs!* Rosa megjelenván a díszgyűlésen, meghatósan szép szavakkal köszönte meg a szaktársaknak iránta való figyelmességét s igéri, hogy dacára az elnöki működésétől való megválásának, mindenkor mint szaktárs, mint közkatona a nyomdászok érdekeiért továbbra is küzdeni, munkálkodni fog.

Ezután Lukács szaktárs felhasználva az ünnepi hangulatot hosszabb beszédben szót emelt egy létesítendő nyomdász-szanatórium érdekében s a szaktársak eszmecserét folytattak annak felépítése érdekében. Többen azon nézetüknek adtak kifejezést, hogy érintkezésbe kell lépni a betegsegélyző-egyletekkel és az ipartestülettel ez ügyben s egy nagyobbszabású szanatórium építtessék fel, úgy, hogy necsak tisztán a nyomdászok, de másfoglalkozású munkástársaink is részesüljenek annak áldásaiban. Mig mások ezt nem tartották helyesnek, mert az eszme

nyomdász-üdülőhelyet kíván felállítani, másrészt ennek keresztülvitele nagyobb nehézségekbe ütközik. Azonban, ha kellő összeggel hozzájárulnak a betegsegélyező-egyletek és az ipartestület felépítéséhez, úgy közös megegyezés folytán bizonyos számú szobák rendelkezésükre adatnak. Hosszabb vita után elhatározott, hogy a szanatórium ügye 5 tagú bizottságra bízassék, melynek hivatása lesz, hogy az ország összes nyomdász-városait a szanatórium ügyének felkarolására vonatkozó felhívással megkeresse s benne kifejtse a magasztos cél iránt való törekvést. A bizottságba bevásztattak: Lukács Gusztáv, Klein Lipót, Bartók Károly, Buzsiczky István és Mihalovics Jenő. A bizottság állandóan felszinen tartotta ez ügyet s munkálkodásának volt az eredménye az 1901. évi május hó 27.-én – pünkösdkor tartott kerületi értekezlet, melyen a központ részvételével a kerület összes nyomdávároaiból megjelentek a szaktársak s a Bankón megtartott nagyszabású szanatóriumi-ünnepélyt, mely fényesen sikerülve, tekintélyes összeget hozott a szanatórium alapja javára.

A nyomdász-üdülőház eszméje Kassán propagáltatott. A kassai kerület 1898. október 11.-én tartott választmányi ülésen Lukács Gusztáv szaktárs a következő indítványt terjesztette elő: „Miután a kassai egylet 1899-ben megalakulásának 25.-ik évfordulóját üli meg és egy korábbi határozat értelmében azt több ünnepséggel szándékoznak a košicei nyomdászok megünnepelni és mert mindaz, ami eddig tervbe van véve, oly múltó jelentőségű, amely, ha egy érdemlegesebb határozattal nem lesz kibővíve, semmikép sem válhat a košicei nyomdászok ezen ünnepélyének dícséretére: a 25 év elteltével eddigi létünk emlékére legalább nemesebbet alkossunk, amely szintén nem kevésbé fontos és amelynek hiánya már most is érezhető s a jövőben üdvös intézménye lehet a nyomdászságnak, ezt pedig a nyomdászok üdülőhelyének létesítésével lehet a legcélszerűbben elérni, melynek felépítése a Kassát környékező fenyevesekben ezidő szerint könnyen megvalósítható már azért is, mert egy kis utánjárással a hozzávaló telket a várostól ajándékképen meg lehetne szerezni és az építéshez szükséges összeget pedig egy nagyobb szabású népünnepély révén lehetne összehozni. Ez legyen a košicei nyomdászok műve az egyesület 25 éves fennállásának emlékére, melyhez a központi választmány támogatását is ki lehetne kérni.”

Ezt az eszmét a választmány magáévá tette azzal, hogy az elnök járjon el az illetékes fórumoknál. 1900-ban Lukács újra szóvá tette a dolgot a Typographiában és sürgette az üdülőház felépítését.

A szanatórium kérdése tulajdonképen a Rosa-jubileum alkalmával kezdett megérni s a május 27.-iki kerületi értekezleten lett minden oldalról megvitatva, mikor is a központ kiküldöttje – Peidl szaktárs – azon nézetének adott kifejezést, hogy az ügy téttessék át a központi választmányhoz, mely a kérdést országosan kezelve, hamarabb juttatja a megvalósulás stádiumába.

A kerületi értekezlet ehhez hozzájárult s a košicei szaktársak Lukács Gusztávnak a Typographiában közlendő buzdító cikke kíséretében 250 forintot küldtek – mint alapot – a központi választmánynak az üdülőház céljaira.

A központi választmány dícsérendő gyorsasággal kezdett a megvalósítás munkájához, mert már a július havi választmányi ülésen Czettel Gyula elnöklete alatt egy bizottság lett kiküldve, mely bizottság szeptember 29.-én körlevélben fordult az ország nyomdászaikhoz, hogy 6 fillér fizetésére kötelezzék magukat mindaddig, míg a szükséges alap össze nem jön. A körlevél passzusa ekképen szól:

„A košicei szaktársak pendítették meg az eszmét, melynek kivitele végett most hozzátok fordulunk. Ők repítették világgá a lelkes szózatot: építsünk üdülőhelyet sinylődő betegeink számára, ahol megadatnék nekik a mód a gyógyulásra és így a legdrágább kincs, az egészség visszaszerzésére. Az eszme szép, de kivitele nehéz. És még is megakarjuk valósítani és meg is valósítjuk, ha ti, t. szaktársak felkaroljátok az ügyet. A kezdeményezés dicsősége legyen a

košicei szaktársaké, ám a megvalósulás, a létesítés nagy művéből vegyük ki részünket mindannyian!”

Lukács Gusztáv, az eszme megpendítője már rég pihenni örök nyugodalmát; az üdülőház felépült a Quarneroi-öböl mentén 300.000 korona költséggel. Ő nem élvezett az üdülőtelepből semmit; mi sem sokkal többet. Hogy mi van a „Villa Guttenberg”-gel, nem tudjuk, de van remény arra, hogy a liquidáció alkalmával mi, szlovenszkói nyomdászok is megkapjuk a részünket belőle s avval az összeggel is siettetni tudjuk majd a szlovenszkói nyomdászszanatórium megvalósítását.

HÉZAGPÓTLÓ ÉS ÚTTÖRŐ MUNKÁLATOK AZ 1903-AS ÁRSZABÁLYMOZGALOMBAN

A központ által a tanoncgazdálkodás ellen indított akció sikeres eredménnyel járt. Az általa küldött s a szülőkhöz intézett falragaszok és röpiratok, melyek felszólították őket, hogy gyermekeiket ne adják nyomdásztanulóknak – egyrészt a pálya egészségtelen volta, másrészt a nagy munkanélküliség miatt – alaposan, de még nem eléggé apasztotta a tanulók létszámát. A principálisok, kik a tanoncgazdálkodás révén iparkodtak vagyonhoz jutni, a falragaszok láttára, kétségbe voltak esve s a hatósághoz fordultak oltalomért. A lapok révén kiáltoztak segítségért mindenfelé – de hiába. A košicei bizottság ilyen esetből kénytelen volt foglalkozni a – valamikor volt – Friss Ujság szerkesztőjével, ki elég vakmerően, de lehet, hogy csupa beugratásból, kritika tárgyává tette – de a kritika túlgoromba és ostoba volt – a falragaszok célját s megtámadta a košicei nyomdászokat. A bizottság azonban hamarosan leintette az akkor még ifjú, de azóta már rég halott lapvezért.

Szervezeti életünkben nagy fordulópontot jelentett a Typographia kötelezővé tétele, mert – sajnos – ebben az időben, hasonlóan a vidék összes nyomdászvárosainak nyomdászához, a kassai szaktársak közül sokan nem tettek ebbeli köteleességüknek eleget.

Ugyancsak úgy voltunk a szakegylettel is. Azonban itt is gyökeres orvoslást jelentett a szak-egyesületi tagság önkéntelenül való kötelezővé tétele. Ugyanis úgy történt a dolog, hogy az osztrák „Verband” vezetősége a szervező-bizottsággal egyetértve azt javasolta a nemzetközi szövetséghez tartozó nyomdász-egyleteknek, hogy az 1903. évi szept. 15.-én lejáró kölcsönösségi szerződéseket a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesületének csak azon tagjaira nézve újítják meg, akik tagjai a szakegyületnek is. Ezt a javaslatot az egyletek elfogadták és csak ily értelemben voltak hajlandók kölcsönösségre lépni.

Minden szövetségnek joga van ahhoz, hogy mielőtt szerződésre lépne egy másik szövetséggel, kutassa, vajjon megvannak-e az előfeltételek, melyek a szerződést kívánatossá teszik. A nyomdász-szervezetek Európaszerte egyúttal harci szervezetek, amelyek gondoskodtak és gondoskodnak tagjaik anyagi jólétéről, munkafeltételeik rendezéséről. A magyar egylet nem volt ilyen. Az önképző osztály kihasítása óta tisztán segélyző. Ez utóbbit a szakegylet pótolja. Az anyaegylet és szakegylet együtvéve tették azt, amit a külföldi egyletek megbonthatatlan egészként képeztek. Világos ebből, hogy az anyaegylet és szakegylet csak együtvéve volt egyenrangú tényező a külföldi egyletekkel. Ezek pedig csak egyenrangú tényezőkként voltak hajlandók szövetséges viszonyra lépni. Ehhez joguk volt és hogy e jogukkal éltek, nekünk nagy örömeinkre szolgált. Megkötötték tehát a kölcsönösségi szerződéseket, hogy azok csak oly anyaegyleti tagokra terjednek ki, akik tagjai a szakegyületnek is. Hogy ezen szerződés csak előnyére vált a magyarországi nyomdászoknak, ezt az évtizedes példák mutatják.

A szakegyesület történetében határkövet jelent az augusztus 15. és 16.-án tartott országos kongresszus. Nem a régi mintára szabott országos tanácskozás volt ez, amennyiben nemcsak 9–10 kerület képviseltette magát, hanem minden szakegyeleti csoport. A kongresszus legfontosabb szabályai voltak az árszabály végleges elfogadása és az ügykezelési szabályzat megalkotása. Ez utóbbi a helyi csoportoknak csaknem teljes autonómiát biztosított s így fokozottabb működést fejthetnek ki a köz javára.

Az 1903. év egész munkásságán vörös fonalként húzódott végig a vidéki mozgalomra való készülődés. Még a kongresszusnak az árszabályt való elfogadása előtt a munkaadók provokációja folytán – augusztus 3.-án – Aradon sztrájkba léptek a szaktársak és három és fél napos küzdelem után érvényt szereztek az új árszabálynak. Biztató jel volt ez a többi vidéki városra, különösen Košicére, hol október 17.-én léptek mozgalomba a szaktársak. Ámde itt a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének, különösen annak elnöke, Engel Lajosnak uszítása következtében minden tárgyalást megszakítottak a nagyobb nyomdák főnökei, az egy Werfer Károly kivételével, ki az árszabályt minden szó nélkül aláírva, maga jött el személyzetéért a Nyisponsky-vendéglőben volt sztrájkanyagára. A „leghumánusabb” munkaadókkal kellett a legelkeseredettebb harcot vívni s csupán a szaktársak összetartásának köszönhető, hogy az árszabálynak minden vonalon érvényt tudtak szerezni. Vitéz Adolf könyvkereskedő két nagy nyomdájában két hétig tartott a harc, Koczányi Béla pedig csak három hét leforgása után kényszerült aláírni az árszabályt.

Nem mulaszthatom el itt felemlítését annak a bámulatraméltó lelkesedésnek, melyet a mozgalom alkalmával a tanoncok tanusítottak, kik egytől-egyig sztrájkba léptek és a szaktársakkal az utolsó pillanatig kitartottak. Így képződött az új generáció, mely az eredményeket nem megsemmisülni, hanem csak fokozni tudta.

A mozgalom lezajlása után két esemény volt az, amelyik nagyobb kihatással volt a szaktársakra. Az egyik az volt, hogy a Vitéz-nyomda a sztrájk miatti tehetetlen bosszújában a hat heti karrenc-idő letelte után mindkét nyomdában a bizalmiaknak és több szaktársnak útilapút akart kötni a talpára, azonban a szaktársak egyöntetű fellépése következtében ez elmaradt, csupán egy bizalmi lépett ki önszántából.

A másik eset fájdalmasan érintette a košicei szaktársakat: Nagy Sándor szaktárs, a košicei egylet egyik alapítója, sok időn át volt pénztárnoka, december 31.-én, 59 éves korában hirtelen elhalálozott. A szaktársak testületileg vonultak ki temetésére s ezen helyen kegyelettel adózom emlékének: mint jó szaktársnak.

A MOZGALOM UTÁN

A mozgalom után csend borult a nyomdász-berkekbe. Minden szaktárs hozzálátott napi munkájához s kiki saját erejéhez mérten az összeség érdekében kifejtendő munkához, míg az 1904. évi május havában a budapesti bizalmiférfitestület forrongásba hozta a kassai szaktársakat. Ugyanis a központban talán hanyagságból, de semmiesetre sem tudatosan, vagy rosszakaratból 1000 korona elvonatott rendeltetésétől s emiatt a Typographia szerkesztője megvált állásától. Az ügy később elposványosodott s a košicei szaktársak az ország nyomdászaikhoz fordultak, hogy az ügyet, mint a szaktársakra roppant hátrányost, orvosolják valamilyen képen. A košicei szaktársak eme felszólalásának hatása hamarosan mutatkozott s nagy része volt a július 17.-ére kitűzött országos értekezlet összehívásában.

Még az országos értekezlet összehívása előtt a budapesti bizalmiférfiak a központi szervezőbizottság javaslatára a következő határozatot hozta: „A vidéki szaktársaknak mód nyújtatik az

ellenőrzésre olyformán, hogy évenként kétszer más-más két város nyomdászai közül választandó egy-egy szaktárs az állandó ellenőrző-bizottsággal egyetemben ellenőrizze a számadásokat s ennek az eredményéről a Typographiában jelentést tesz.”

Az országos értekezlet tárgyalásai meghozták a várt eredményt, de nem hosszú időre, mert csak ezután tört ki vehemensen a személyi harc és röpiratozás a szaktársak érdekeinek legnagyobb veszedelmére. Rövid idő alatt négy ízben lett hirdetve pályázat a Typographia szerkesztői állására. A harmadik pályázat eredménytelen maradt, mert a nem pályázott Peidl szaktársra esett a szavazatok majdnem fele, míg a másik fele négy részre oszlott. A budapesti bizottság erre negyedszer hirdette ki a pályázatot s a košicei szaktársak látván az áldatlan személyi harcokat, melyek az eddig elért eredményeket veszélyeztetik, az 1904. évi december hó 2.-án tartott általános nyomdászgyűlés nem akarva sem személyek mellett, sem személyek ellen harcolni, megállapítja, hogy az 1904. évi július hó 17.-én tartott országos értekezlet óta a budapesti szervező-bizottság működésén mintegy vörös fonálként húzódik ennek a bizottságnak önkényeskedő uralma. Megállapította a nyomdászgyűlés továbbá, hogy ezen szervező-bizottságot a központ a vidék nyakába ültette. Ezen bizottság kiir pályázatokat és visszavonja azokat, leköszön és bizalmat szavaztat magának, szóval megtesz mindent, csak a szervezet érdekében semmit; továbbá élesen elítéli a budapesti bizalmiférfiak eljárását, kik a többséget egyenesen arcucsapják. Elfogadta a nyomdászgyűlés a következő határozati javaslatot: Követeli a nyomdászgyűlés, hogy a budapesti szervező-bizottság mandátumáról mondjon le és új bizottság választassék. A Typographia szerkesztői állására új pályázat irassék ki, és az új szervező-bizottság választásáig a jelenlegi szerkesztő-bizottság szerkessze a lapot. A több vidéki városból érkezett körleveleket a nyomdászgyűlés a leghatározottabban elítéli, mert ezekben személyi kultuszt üznek. Elhatározza továbbá a nyomdászgyűlés, hogy annak lefolyása cikk alakjában jelenjen meg a Typographiában.”

BÉKÉT!

– Út a kibontakozásra –

A magyarországi nyomdásztársadalomban újból kavarodás van. Ennek előidézője maga a vezetőség. Olyan kavarodás, ami páratlan a nyomdászok történetében. A július 17.-ki országos értekezlet a béke érdekében hívatott egybe és hiába is tagadnánk, a vidéki küldöttek a kitűzött napirendet a kényszer hatása alatt a vizsgáló bizottság jelentésének tudomásulvételével befejezettnek nyilvánították. Azt hittük, az országos értekezlet után a béke helyreáll s az a zavar, ami forrongásba hozta a szaktársakat, egyszersmindenkorra megszűnik s komoly, céltudatos, az általánosság javát előmozdító munka kezdetét veszi a vezetőség útján. Mít tapasztaltunk? Az ellenkezőjét. A vezetőség egyes személyek ellen a legmélyebb gyűlölet hangján indított irtóháborút, a komoly munka megállt s kezdetét vette a hivatalok után való tülekedés, ellenségeink pedig kárörvendően gyönyörködtek, hogy milyen szervezetrontó munkát végez az a vezetőség, amely után indulni kellene a szaktársaknak. Le sem tagadhatják, hogy ez a személyes harc csak a hatalom körül forog. Szabad-e így gondolkoznunk, előtérbe helyoznunk az „ént” akkor, amidőn négy és félezer embernek sorsáért kell komolyan, önérdek nélkül cselekednünk.

A szervezőbizottság vádolja a vidéket, hogy nem respektálják a szervezőbizottság határozatait, nem tartják be a fegyelmet. S ez igaz is. De mikor a szervezőbizottság láthatja, hogy vele szemben egy nagy többség bizalmatlan, – t. i. a vidékiek meggyőződtek (?) róla, hogy az egész harc önérdekért folyik s a vidék ellentétbe jön a hozott határozatokkal, – ennek maga a vezetőség az oka. Mert fegyelemsértés-e az, ha a bizottság fegyelmet sértő határozatát a

vidéki és fővárosi szaktársak túlnyomó része figyelembe nem veszi? Nem! A bizottság sokkal nagyobb feyelemlértést követett el, mint azon szaktársak, akik olyanra szavaztak, ki a pályázatban részt nem vett. Nem szándékunk személykultuszt űzni, de igenis a szervezet érdekében követeljük a békét!

A béke pedig úgy jöhet létre, ha a bizottság a legutóbb megnyilvánult bizalmatlansággal szemben levonja a konzekvenciát, a szerkesztőválasztást újból kiírja s legyen az a szerkesztő, akik az ország szaktársainak többsége kíván. Ezzel nem azt mondjuk, hogy Peidl szaktárs legyen a szerkesztő, de azt, hogy a bizottság se jöjjön önmagával ellentétbe. Ismétlésekbe esni nem akarunk. Szabálytalanul járt el a bizottság akkor, midőn az újból kiírt pályázatot visszazívta s pótválasztást rendelt el. Ki követett el feyelemlértést? A szaktársak, avagy a szervezőbizottság?

Gondolkozzunk csak! Ha maga a vezetőség helytelenül jár el, elítélhető-e a tömeg, aki csak követte a helytelen úton magát a bizottságot! A bizottság vádol! Igaza van! Mi is elítéljük, hogy a vidék nem eszméért, de egyénért körlevelezik. Ámde meg kell engedni azt, hogy a többség akarata nyilvánuljon meg! A bizottság ne feledje, hogy úgy őket, mint a szerkesztőt is az ország szaktársai választják, úgy a szerkesztőt, mint a bizottságot is akkor mozdtítja el helyéről a többség, amikor a bizalmatlanság megnyilvánul.

A bizottság és a fővárosi egyes szaktársak sohse ftyüljenek a vidékre, mert könnyen megeshetik (mint most is), hogy a vidék Budapest ftyörészésére egy éles ftytyel fog felelni, amelynek szelétől lefordulhatnak majd arról a magaslatról, ahova annak idején őket a kisebbség állította. Emlékezzünk csak! A július 17.-ki értekezés előtt a bizottság újból lett választva, egy kisebbség által s az ország szaktársainak nagy része távoltage magát a választásnál, amely már maga bizalmatlanság.

Az általánosság érdekében békét követelünk! Nem pillanatnyi békét és rövid időre, hogy újból kezdődjék a hecc, hanem állandó békére van szükségünk, hogy munkálkodhassunk a köz javára.

A bizottság hajoljon meg a többség akarata előtt, ne erőszakoskodjon, mert ezzel csak romba döntheti még a meglevőt is, az ilyen működés a szervezet kárára van s lássák be, hogy az önkormányzáshoz bizalom is szükséges. A kibontakozásnak meg kell történni, egyéni érdeket előtérbe helyezni nem szabad s akikre nekünk föltétlen szükségünk van, hogy mozgalmunkat céltudatosan továbbra is vezessék, azok úgy is megmaradnak helyükön, bizalmat kapnak, de általában személyharcot folytatni nem szabad, mert elhisszük, hogy féltik kiadni kezükből a hatalmat csak azért, hogy meg ne ismerjük távoltageukkor tehetetlenségüket.

Békét az ország nyomdászainak, mert ha továbbra is így megy a működés, mint eddig, hogy megfelelkezünk a szervezetről s időt pazarolunk a veszekedésre, – elpusztulunk, elpusztulnak annyi sok munkával és áldozattal megszerzett jogaink!

Ellenségeink pedig meglegetedten dörzsölik majd kezüket a mi fejtelenségeinken.

Óhajtjuk, hogy e véleményünkhöz csatlakozzanak a szaktársak, amely egyedüli út a békés kibontakozásra. De a bizottság is ezek után tegye meg kötelességét! „A košicei szaktársak.”

A cikknek valamelyes formában megvolt a hatása. A budapesti szervezőbizottság lemondott s az új bizottság megválasztásának határidejéül 1905. január 3.-ára tűzetett ki; ugyancsak közzétetett a Typographia és Gutenberg szerkesztőjére vonatkozó pályázati hirdetmény, melynek lejáratí határideje 1905. január 1.-e volt. A pályázatnak itt ismét háttére volt, de kompromisszummal az ügy elintéztetett s a márciusi pótválasztáson Domanek István választatott meg a Typographia szerkesztőjévé. Így aztán az óhajtott béke – habár későn is –

bekövetkezett, mely annak dacára, hogy csak színleges volt, megnyugtatta a forrongó nyomdásztársadalmat, elejét véve azon esetleg bekövetkezhető eseménynek, hogy e közöttünk dúló harcot a főnökök saját maguk javára kihasználják.

AZ 1905-ÖS ESEMÉNYEK S AZ 1906-OS SZTRÁJK

Az 1905.-ik esztendőben – bár jegyzeteket erről az évről találni nem igen lehetett – két esemény az, mely élénk emlékezetében maradt a košicei szaktársaknak.

Ez év tavaszán történt, hogy egy önmagáról megfeledkezett, a szervezeti életben nagy szerepet játszó szaktárs nagyobbszabású sikkasztást követett el. Elvitte úgy a košicei, mint a vidéki szaktársak által befizetett anyaegyleti illetékeket, valamint a košicei szaktársak tulajdonát képező összes pénzeket. E sajnálatos eseményt csak azért vagyok kénytelen a történeti hűség kedvéért megemlíteni, mert ezen sikkasztás következtében vesztette el a košicei kerület autonómiáját. Elvette tőle a központ a kerületét képező 11 vármegyét s maga a város is egyszerű befizetőhellyé változott át. Ezen sikkasztásból a kerületnek semminemű kára nem származott, csupán a szaktársaknak, mert kénytelenek voltak az elsikkasztott heteket újból befizetni mint hátralékot, esetleg aki nem fizetett, törölték ezen heteit. Későbbben Košice ismét megkapta autonómiáját, de csak helyi jelleggel, amennyiben a 11 vármegye ezután a központhoz tartozott az átalakulás idejéig, Sátoraljaujhely, Sárospatak és Miskolc kivételével, melyek még ma is odatartoznak.

A másik esemény országszerte mély megdöbbenést és gyászt okozott. 1905. aug. 22.-én a délelőtti órákban a Kassai Hírlap nyomdájában két tiszt – névleg Szártory és Bozsics – jelent meg, kik a lap akkori szerkesztőjét: Seress Imrét egy az előtti napon a lapban megjelent cikkéért kardokkal megtámadták. A nyomdaszemélyzet – amennyiben a szerkesztőség a nyomdával egyazon helyiségben volt – a megtámadott szerkesztő segítségére sietett, köztük elsőnek Klein Lipót szaktársunk, akit Szártory hadnagy gyomron szúrt. Klein szaktársunk három napi szenvedés után a košicei kórházban meghalt. Temetésén – melynél hatalmasabb és impozánsabb gyásztüntetés Košicén még nem volt – megjelentek Budapest küldöttségein kívül a környékbeli városok és ipartelepek összes munkásai, hogy a sajtószabadság eme vértanújának ravatalánál kegyeletük adóját leróhassák.

Klein szaktársunk nemcsak mint szaktárs volt az első egyike, hanem mint a munkásmozgalom egyik előharcosa is kivette részét minden munkából. Emléke lebegjen példakép előttünk!

1905. május 1.-én történt meg az az örömdetes esemény is, hogy a košicei nyomdászok – három szaktárs kivételével – először ünnepelték teljes napon át május elsejét. Megemlítenő még az a tény is, hogy a főnökök nem emeltek semminemű kifogást május elsejének megünneplése ellen.

Az 1905.-ik esztendőt nem zárnánk le kellőképpen, ha nem emlékeznénk meg az ez év végén végbement politikai sztrájkokról. A koalíciós lapok ugyanis a munkásoknak az általános, titkos választási jog érdekében indított mozgalmát a lehető legbrutálisabban aposztrofálták, ami arra indította a budapesti koalíciós lapok személyzeteit, hogy megakadályozandó a rágalmak terjesztését, politikai sztrájkba lépnek, ami december 4.-én meg is történt. December 5.-én a košicei koalíciós lapok személyzetei is kiléptek a porondra; a mozgalom 2 napig tartott s a lapoknak azon hírlapilag tett kijelentései után, hogy a munkásmozgalmat többé támadni nem fogják, véget ért. Egyes lapok ezt a mozgalmat a sajtószabadság elleni merényletnek minősítették. Pedig a koalíciós lapoknál végbe ment sztrájk nem volt más, mint védelmi eszköz a koalíció által a népjogok ellen nap-nap után intézett vakmerő merénylete ellen.

Az 1906.-ik év ismét lesújtó csapással kezdődött: Lukács Gusztáv szaktárs, a nyomdászszanatórium létesítésének kezdeményezője, ki a nyomdászszervezet vezetőségében évek hosszú során buzgó tevékenységet fejtett ki, január 25.-én 33 éves korában tüdővészben elhunyt. Temetésén, mely egyházi szertartás nélkül ment végbe, megjelent a nyomdászokon kívül az összmunkásság is rendkívül impozáns számban. Emlékét kegyelettel tartjuk meg.

A könyvnyomdászok Szakköre 1906. husvét ünnepén néhány mesterszedőt küldött ki a vidékre, hogy szakelőadások tartásával és nyomtatványkiállítások rendezésével segítségére legyen ama vidéki szaktársaknak, kik a megélhetés nehéz küzdelmei közepette sem tudnak letenni mesterségük szeretetéről és folytonos szakbeli fejlődést diktáló felfogásukról. Miután Košicén több Szakköri tag volt, abban a helyzetben voltunk, hogy ily kiállító mesterszedő munkáit szemlélhettük és egy reánk nézve határozottan tanulságos szakfelolvasást meghallgathattunk. Ifj. Aigner Antal szaktárs rendezett itt kiállítást saját munkáiból. Munkáinak egyszerűsége, finom tollrajzai, a díszítések frappánsul sikerült alkalmazása, a szöveg stílszerű elhelyezése bemutatta nekünk a sokat haladott, a tökéletes, a művészet színvonalán álló nyomdászatot.

A második szakfelolvasás és kiállítás december 9.-én volt megtartva, amikor Szabó Róbert szaktárs, a Szakkör kiküldöttje, mélyreható és tartalmas előadásában a megjelentek szak tudását nagyban fejlesztette. Különösen figyelmet érdemelt a magas- és mélynyomásról tartott ismertetése, illetve a két produktum közötti különbség magyarázata, de figyelmet érdemelt az írás fejlődéséről szóló értekezése is. A kiállított nyomtatványok pedig szaktársainkban mély nyomot hagytak.

Az 1906. év ismét az árszabálymozgalom jegyében zajlott le, amennyiben a vidéki árszabály 1906. végén járt le. A košicei szaktársak sokat foglalkoztak az árszabálykérdéssel, mert sok bizalmatlansággal figyelték a vidéki nyomdatulajdonosok csigalépteit az árszabály-közösségnek az általuk megkezdett útján. Az 1906. június hó 28.-án megtartott általános nyomdászgyűlés megbízta a helyi szervezőbizottságot, hogy az árszabályra vonatkozólag kész tervvel járuljon a legközelebbi nyomdászgyűlés elé. A július hó 2.-án tartott nyomdászgyűlés pedig az országos szervezőbizottság által küldött kérdőív pontozatainak megvitatásánál a következőket javasolta:

A minimum – amennyiben az árszabály a központhoz hasonlóan – öt évre köttetik, heti 28 koronában állapítandó meg. Nappal szedett napilapoknál a minimum 2 koronával, éjjel szedett napilapoknál 4 koronával nagyobb. Deputát és számolás eltörlését kívánja. A segéd munkások fizetésének emelése 1 korona javítással állapítandó meg, amennyiben helyben majdnem valamennyi 2 éven felüli segéd munkásnő a 12 kor. fizetést eléri. A munkaidő szabályozását is óhajtja, amennyiben célszerűnek tartja a ¼ órai uzsonaidőket s így azt 8½ órában véli megállapítani. A tanonc-szabályzatban határozottan kiemelendő, hogy nyomdásztanonc csak az lehet, ki életének 14.-ik évét betöltötte és két középiskolát sikerrel végzett el. Mettöröknek a minimumnál legalább 2 koronával nagyobb fizetés adandó. Nem magyar időszaki lapoknál a minimum a magyar napilapokéval egyenlő legyen. Napilapoknál a már egyszer kiszedett kéziratot kihagyni nem szabad csak megfelelő segítség mellett. Május 1.-e ünnepnapnak tekintendő. – Különórázási alap marad a régi, ellenben a különóra maximuma a nappali időben 1 korona 20 fillérnél nagyobb nem lehet, vasár- és ünnepnap délután, nemkülönben éjfél után, reggel 6 óra előtt és délben dolgozott különórák maximuma 1 korona 40 fillér. Amennyiben a deputát törölni kívánjuk, különösen a helyi napilapok személyzetének számát a mozgalom előtt precizirozni szükséges. A nyomdatulajdonosok az árszabályban utasítandók, hogy helyiségeiket a higiénia szabályai szerint tartsák rendben, szellőztető készülékekkel, köpöcsészekkel stb. lássák el, hogy a munkások egészsége legalább némileg megóvassék. Munkaközvetítés a szakegylet körébe tartozik, de csakis egyleti tag veendő fel, nem tag csak a

legnagyobb munkáshiány idején vehető fel, mikor is az illető az egyleti tagok sorába tartozik azonnal belépni.

Ezek voltak a követelések, melyeket a košicei szaktársak az árszabályba beveendőnek találtak.

Július 22.-én kerületi nyomdászgyűlés tartatott, melyen a központ részéről Peidl Gyula és Werner Jenő szaktársak, továbbá Balašské-Ďarmoty, Baňská-Bystrica, Ružomberok, Eger, Prešov, Lipt. Sv. Mikuláš, Levoča, Lučenec, Miskolc, Rimavská Sobota, Sárospatak, Sátoraljaujhely, Baňská-Štiavnica, Užhorod kiküldöttei és kevés kivétellel az összes košicei szaktársak vettek részt. Az értekezleten Werner szaktárs hosszabb beszédben mutatott rá az árszabályközösség előnyeire s ismertette a központi szervezőbizottság álláspontját. Ugyanily értelemben szólalt fel Peidl szaktárs is, azonban kiemelte, hogy a vidéki nyomdatulajdonosokkal csak akkor fogunk tárgyalásokba bocsátkozni, ha visszavonják azon határozatukat, mely szerint a munkássegítő pénztárt (értsd susztertenyészdet) létesítenek. A kerületi értekezlet egyhangulag az árszabályközösség mellett foglalt állást s az árszabályt tárgyaló bizottságba Preusz Mór szaktársat küldte ki.

Az október 10.-én tartott általános nyomdászgyűlés a főnökökkel tárgyaló bizottságba Preusz Mór, Móderer Ferenc és Bodensteiner Béla szaktársakat küldte ki. Ugyanekkor Tomkó szaktárs jelentette, hogy a Vitéz-nyomdában munkarend készül, mely igen furcsa pontozatokat tartalmaz, kéri a nyomdászgyűlést, hogy ez ügyben intézkedjék. A nyomdászgyűlés kimondta, hogy az árszabályon kívül más munkarendet nem ismer, különben is ez ügyben a kiküldött szaktársak mondják el véleményüket a főnököknek.

Az árszabály Košicén október 17.-én minden különösebb esemény nélkül lépett életbe. Az aláírt árszabályok október 22.-én a központba lettek felküldve. Ugyanekkor Preusz szaktárs Ujhelybe és Sárospatakra utazott az árszabályt életbeléptetni. Ujhelyben az árszabály már részben elfogadtatott, csak egy nyomdában nem, ahol egy szedő és két tanonc sztrájkba lépett. A sztrájkoló tanulók Košicére hozattak.

Az új árszabály tehát életbelépett s új, főbb rendelkezések a következők voltak benne: A vidéken számolásba dolgoztatni nem szabad, a nyomdahelyiségek tisztántartása és szellőztetése, a minimumon felül díjazott munkások is javítást kapnak s végül; május elsejének megünnepelésére minden nyomdai munkásnak minden levonás nélkül joga van.

Hogy a vidéki árszabály nem kis munkát adott a központi bizottságnak, az természetes. Hisz elképzelhetjük mind, valamennyien, hogy nehéz feladat volt egy ország vidéki városait úgyszólván egy időben harcba vinni. Meg kell még említenem, hogy a vidéki árszabály megteremtése csak annak volt köszönhető, hogy bizalommal viseltetett a bizottság irányában a szaktársak összessége és teljesítette azon kötelességeket és utasításokat, melyeket kapott; azonkívül fegyelmet ismerő, bátor harcossá vált valamennyi s mert felismerte a tömörülésben rejlő hatalom nagyságát s bátran vette fel a harcot a tőke uralmával.

A košicei szaktársak az októberi mozgalmat egy hatalmas csoportképpel örökítették meg, mely még ma is díszes emléktárgya az egyesületnek.

Ezután nyugodtabb napok következtek be a košicei nyomdászok életében s általában csak belső szervezetük kiépítésére fordították munkásságukat.

1907-ben alakult meg az első békéltetőbizottság, melynek tagjai voltak főnökök részéről: Werfer Károly elnök, Koczányi Béla, László Béla rendes, Maczner Samu, Katona János póttagok; munkások részéről: Madas Sándor elnök, Preusz Mór, Virág József rendes, Pollák Róbert, Grósz Ignác póttagok.

1907. október 10.-én résztvettünk az általános munkabeszüntetésben és felvonulásban. Október 10.-ke a munkások nagy napja volt Magyarországon. A szervezett munkásság letette e napon a szerszámot, beszüntette a munkát, tüntetett a népjogok, elsősorban az általános, titkos választói jog mellett.

Ránk nyomdászokra még október 10.-nél is jelentősegteljesebb volt október 13.-ka, amikor otthonunkat, a segélyező-egyesület palotáját avatták fel Budapesten ünnepélyes keretek között, melyen a košiceiek Stier Béla képviselte.

1908. januárjában Augenfeld Miksa tartott felolvasást és kiállítást a Szakkör részéről, mely felolvasás és kiállítás felejthetetlen emlékeket hagyott hátra a košicei szaktársak körében.

1908-ban a nagy drágaság következtében a košicei szaktársak a drágasági pótlék megadása iránt indítottak mozgalmat, melyet a főnökök azzal tagadtak meg, hogy elismerik ugyan a horribilis drágaságot, de a rossz pénzügyi helyzetre való tekintetből lehetetlen megadni kérésünket. Később azonban Koczányi Béla nyomdatulajdonos megadta személyzetének ezt, ami arra készítette a többi főnököt, hogy hosszabb idő után, de mégis teljesítették jogos kérelmét.

Ez évben kellett blokálni a Szt. Erzsébet-nyomdát, mely aztán sok éven keresztül elég bajt és kellemetlenséget okozott. Ma már megint együtt járjuk a nyomorúság rögös, de tisztességes útját.

1908. december 6.-án rendkívüli pártgyűlés volt Budapesten. Ezen pártgyűlés azért történelmi jelentőségű, mert elfogadott határozati javaslatában kimondotta a plurális választói jog elleni leghevesebb harcot, esetleg alkalmas pillanatban a politikai tömegsztrájkot, amely december 31.-én be is következett, amikor Andrássy belügyminiszter a vas- és fémmunkások szövetségét és a famunkások budapesti szakosztályának működését felfüggesztette. A budapesti nyomdászok is kivették részüket a 24 óráig tartó munkaszünetelésben. Mindezeket pedig azért mondom el, mert a rendkívüli pártgyűlésen a košicei szaktársakat Preusz szaktárs képviselte és adta hozzájárulását a tömegsztrájk kimondásához.

1909. február 14.-én örömmünnepet ültünk a városháza dísztermében abból az alkalomból, hogy Ström Bernát szaktársunk 50 évig mint betűszedő dolgozott. A košicei nyomdászok nevében Horváth Fülöp szaktárs gyönyörűen megkonstruált beszédben méltatta Ström Bernát 50 évi munkálkodását, ki segélyező-egyesületünknek egyik megalapítója is volt. Majd a szervezetek és testületek kiküldöttjei üdvözölték a jubilánst. Végül elnöklő Rosa szaktárs átadta az ünnepeltnek a košicei szaktársak ajándékát: egy értékes pecsétgyűrűt és egy mindnyájunk által aláírt gyönyörű kivitelben elkészített emléklapot; a központi segélyezőegyesület ajándékát: három darab 20 koronás aranyat s a tisztelői által felajánlott többrendbeli értékes ajándéktárgyat. Este a Royal-étteremben több mint 100 terítékes lakoma volt, melyen a felköszöntők egész raja hangzott el az ünnepeltet éltetve.

Ström Bernát szaktársunk azok közé tartozott, kik csendes munkával járulnak az alkotás nagy művéhez s ezért is megérdemelte a szaktársak lelkes ünneplését.

Ström szaktársunk nem sokkal érte túl ünnepeltetését, mert ugyanez év november havában 65 éves korában elhalt. A szaktársak általános részvéte kísérte utolsó útjára az öreg szaktársat.

1909. elején a Typographia szerkesztői állására pályázat lett kiírva, mely állásra a nyomdászgyűlés felhívása folytán Preusz szaktársunk is beadta pályázatát s február hó 22.-én négy pályázó közül abszolút többséggel Preusz választotta meg szerkesztőnek s a Typographia március 5.-ki száma már az ő ellenjegyzése mellett jelent meg. Örömmel és büszkeséggel, de egyúttal fájdalommal váltunk meg tőle, mert távozásával nagy űrt hagyott hátra a szervezés nagy munkájában.

AZ 1910. ÉVI MOZGALOM S AZ UTÁNA KÖVETKEZŐ ESEMÉNYEK

Az 1909. augusztus hó 22.-én tartott kongresszus kimondta, hogy a vidéki árszabályt 1910. június 10.-re felmondja s ezt december 10.-én meg is tette. Az országos szervező-bizottság megtette az előkészületeket az árszabály kidolgozására. A kerületi értekezleteken megválasztották azokat a szaktársakat, kik az új árszabályt a vidéki főnökökkel letárgyalják.

Košicéről ezen bizottságba Erlich Jakab szaktárs küldetett ki. A közös tárgyalások május 5.-én kezdődtek Budapesten s május 8.-án eredménytelenül végződtek. A megszakadt tárgyalások május 20.-án folytatódtak, de a megegyezés a főnökök állásfoglalása miatt lehetetlenné vált. A bizottság május 21.-én egyoldaluan állapította meg az árszabályt s nem várva be annak lejártát, harcba szólította a nyomdai munkásságot.

Az utasítás értelmében a košicei bizottság május 22.-én benyújtotta a főnököknek az oktroj-árszabályt s a főnökök azt még a határidő lejárta előtt aláírták s így kenyértörésre nem került a sor.

Az árszabály 8 évre lett megkötve háromszor 2 koronával való emelkedéssel, vagyis 1912-ben, 1914-ben és 1916-ban.

A június hó 14.-én tartott általános nyomdászgyűlés nem akarta tudomásul venni az árszabályt s indítvány tétetett, hogy az országos szervezőbizottságnak és a küldötteknek rosszalás fejeztessék ki. Hosszas vita után, tekintettel arra, hogy a bevégzett tény után hiábavaló volt minden fellépés s mert hiszen az árszabályt tárgyaló és keresztülvívő bizottság az adott körülmények között jobbat nem csinálhatott, az indítvány elvetetett.

Az 1910-es árszabály-tárgyalással kapcsolatban meg kell emlékezni Móderer Ferenc szaktársunkról – ki a május hó 5.–8.-ig az árszabályt tárgyaló bizottságnak jegyzője volt – s aki május hó 15.-én Temesvárott öngyilkosság következtében elhunyt. Móderer szaktársban egy fejlődőképes, agilis harcost vesztett a nyomdásztársadalom. Košicén tanult, Košicén vett részt először a mozgalomban, majd Budapestre került s rövid idő alatt annyira megkedvelték a szaktársak, hogy bizottsági tagul választották. Majd Temesvárra került, hol a csoport elnöke és érdemes vezetője volt a szaktársaknak. Fiatalon, 26 éves korában a Béga hullámai közt végezte sokat ígérő életét. Megérdemli, hogy tisztelettel adózzunk emlékének.

Mint fentebb említve volt, az árszabály értelmében minden második évben, így 1912. évben is esedékesé vált a 2 korona béremelés június hó 10.-én. A košicei szaktársak – tekintettel a nagymérvű drágaságra – 1912. február hó 23.-án arra kérték a košicei munkaadókat, hogy a június 10.-én esedékes 2 koronákat már most adják meg. A főnökök a következő indokolással utasították vissza ezen kérelmet: „A főnökök nem tartották teljesíthetőnek ezen kérelmet, mert az árszabályban kollektíve megkötött szerződést parciálisan megváltoztatni szolidaritás szempontjából nem áll módjukban. A drágasággal való indokolást sem fogadhatják el most, amikor már a hideg téli időt a verőfényes tavasz váltja fel.”

Megjegyezni kívánom, hogy már a košiceiek ezen kérelme előtt a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségében tekintélyes szerepet játszó Mayer Rezső nagybecskereki, Klein Samu miskolci nyomdatulajdonosok folyósították személyzeteiknek a 2 koronákat s ezek nem vétettek a kari szolidaritás ellen.

1912. augusztus hó 23. –26.-ig tartott országos szakszervezeti és szakegyleti kongresszuson, valamint 27.-én a magyarországi nyomdász segélyző-egyesület 50 éves jubileumán a kassai szaktársakat Tomkó József, a szakegyesület akkori elnöke képviselte s tevékeny részt vett a kongresszus munkájában.

A košicei szaktársak a Typographiában megjelent a Király Albert és Redlinger Adolf szaktársak cikkein felbuzdulva, 1912.-ben megalakították a Természetbarátok Turista-egyesületének košicei csoportját Weiszenstein Zsigmond szaktárs elnöklete alatt. Ez a csoport később egy nyomdászok által nagyrabecsült férfiú: Békefy Adolf vezetése alatt naggyá fejlődött olyannyira, hogy 1914.-ben a Wozdrska-tetőn már menedékházat is létesített, melynek 1914. június hó 28–29.-iki felavatásán a budapesti természetbarát szaktársak és szaktársnők mintegy 50-en – a miskolci, egri, eperjesi szaktársak is igen szép számmal voltak képviselve. A menház fennállásának 10.-ik évfordulóját ez év június hó 29.-én nagy ünnepélyességek közepette fogjuk megünnepelni. Itt említem meg még azt is, hogy a szaktársak a természetbarátok által létesítendő üdülőhely javára 1000 koronát adományoztak.

1913-ban Maurer Dezső szaktárs, budapesti munkaközvetítő részvétele mellett megalakult a košicei munkaközvetítő, melynek első közvetítője Zsuppán László, tagjai: Stier Béla, Tomkó József, Virág József, Mihalovics Jenő, jegyzője Széll Ferencz szaktárs volt.

1914. június hó 29.-én a menház felavatásáról lejövet az abosi vasúti állomás épületén fekete lobogót láttunk. Az akkor érkezett lapokból megtudtuk mi történt s azt is éreztük valamennyien, hogy mi lesz ennek a következménye.

Augusztus 1.-én bevonultak a szaktársak katonának s ettől a naptól kezdve 1918. november hó végéig nincs miről írni, hacsak nem a vésről, a nyomorról, keserűségről, a gesztenyéből sült kenyérről s a sorbanállás könnyeket fakasztó siralmas voltáról. De mindazonáltal nem szabad megfélekednünk az itthonmaradt szaktársak ama nagylelkű cselekményéről, hogy nem feledkeztek meg a hadbavonultak családjairól s keserves keresményük félrerakott filléreiből segítézték azokat nagy elhagyatottságukban. A nemes tett önmagát dicséri!

1918-ban visszaálltunk – már akik visszajöttünk – a szekrényekhez, a sajtókhoz s felvettük 6 órai munkaidő mellett a mindennapi falatért a robotot s 1918. december hó 29.-ig – a meg szállás napjáig – összeköttetésben maradtunk volt központunkkal; a budapesti anyaegyesülettel.

Innen kezdődik elhagyatottságunk. Dolgoztunk, raktuk félre a filléreket, míg valami helyzet adódik. 1919-ben felküldtük Koleszár János szaktársunkat még egyszer Budapestre elszámolás céljából. Ez volt utolsó hivatalos funkcionk volt anyaegyesületünkkel s ettől kezdve szétváltak útjaink.

1919. januárjában Leszt Adolf szaktársunk indítványára s nagy anyagi hozzájárulásával saját táncteremben a hadbavonultak visszatérének öröme nagy családi társasvacsorát rendeztünk, ahol egymás viszontlátásának örvendtünk s elparentáltuk a harctéren elesett Rottmann Lipót, Schmidt Vilmos, Madas Sándor s az orosz fogságban elhalt Molitorisz Dániel szaktársunkat.

1919-ben és 20-ban Košice önállóan cselekedett s javított anyagi helyzetén a lehetőséghez képest.

1919. augusztus havában megindították bratislavai szaktársaink az összekötőkapcsot, a háromnyelvű „Közlemények”-et, majd Typographiát s az összeköttetés révén létrejött a szeptember hó 7. és 8.-án Ružomberokban megtartott kongresszus, melyen Prágából Němeček s több szaktárs s a prágai dalárda, Szlovenszko összes városaiból a szaktársak s Košicéről Banekovics, Drab Sándor és Rosenberg szaktársak vettek részt. Ez a kongresszus volt az első lépés valamelyes helyzetet teremteni, mindazonáltal végleges döntés nem történt.

1919. december hó 8.-án ünnepelte a bratislavai egyesület fennállásának 50.-ik esztendejét, mely ünnepélyes alkalmából kifolyólag a bratislavai szaktársak megakarták alakítani a szlovenszkói egyesületet.

A december hó 8. és 9.-ki ünnepélyen a košicei szaktársakat Benekovics György és idb. Mihalovics Jenő szaktársak képviselték.

Az első napon folyt le a minden tekintetben impozánsan fényes jubileumi ünnepély, míg másnap kellett volna a megalakulásnak megtörténnie, de tekintettel ama körülményre, hogy a megalakulásra vonatkozó munkálatok teljesen bevégezve nem voltak, továbbá, mert a vidéket csupán Košice, Prešov és Trnava képviselték, maguk a košicei szaktársak voltak leginkább a megalakítás ellen. Hosszas vita után egy 13-as bizottság küldetett ki a munkálatok végleges elintézésére.

Minden ment tovább a maga útján. A košicei szaktársak azonban látva azt, hogy ez így tovább nem mehet, az akkori szervező-bizottság a valamelyes helyzet megteremtése céljából s megbeszélés végett meghívta az akkor Užhorodon tartózkodó Preusz szaktársat, Preusz szaktárs örömmel tett eme felhívásnak eleget s a beható megbeszélésnek eredményeképp a Typographiában egy irányt szabó cikk jelent meg. E cikk megjelenése után a 13-as bizottság is lázas munkának vetette magát s munkájának eredménye a június 27.–29.-én Žilínán megtartott kongresszus volt.

E kongresszuson Szlovenszkó nyomdászain kívül a prágai nyomdászegyesületet Němeček, a morvaországit Formanek szaktárs képviselték, vendégül mint a magyarországi Typographia volt szerkesztőjét és a magyar egyesületek ügyvitelének alapos ismerőjét, Preusz szaktársat is meghívták. Košicét Banekovics és Stier képviselték. Három napos tanácskozás eredményeként megalakult a Szlovenszkói és Podkarpatska Rusi nyomdászok Egyesülete.

E naptól kezdődik a szlovenszkói nyomdászok Egyesületének működése, mely az 1921. évi május hó 15. és 16.-án tartott ružomberoki évi közgyűlés után bekapcsolódott a csehszlovák nyomdászszövetségbe s mi košiceiek minden tőlünk telhető erőnkkel, tudásunkkal és energiáinkkal támogatjuk a központi vezetőséget, hogy úgy az erkölcsi, mint anyagi javainkat előmozdító szlovenszkói nyomdászegyesület mindjobban felelhessen meg eléje tűzött nemes és magasztos céljainak.

Ez volna a košicei nyomdászegyesület 50 éves rövid története.

Mi pedig szaktársak és szaktársnők, midőn átsiklunk az első félszázadon és bevitörölázunk a második félszázad ismeretlen óceánjába, tegyünk félre minden személyi és egyéni ellentétet, fogjunk testvéri kezet a gazdasági harcban, mert a tőke szívtelen, könyörtelen; hiába kopogtatunk nála az irgalmasság kapuján, az embertelenség dorongjával vág fejbe. Kart karba téve, összetett erővel tegyük nagygyá, hatalmassá, erőssé szervezetünket, egyesületünket, hogy annál sikeresebben vehessünk részt a tőke elleni küzdelemben s útódaink annak temetésén!